

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 15.

Lördagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 9 mars 1918.

Till justitiedepartementet hade från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län insänts en den 7 mars 1918 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan överstekammarjunkaren friherre Johan Theodor Gripenstedt blivit av Örebro läns landsting utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av sex år, räknade från och med den 1 januari år 1913, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 14 § av lagen om val till riksdagen direktören *Adolf Lindgren* i Örebro blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1919.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
G. Grefberg.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den av herr *von Essen* m. fl. väckta motionen, nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtande nr 22 och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1918 års taxering till bevilling för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om skyldigheten att bekosta skolmateriel åt folkskolebarn m. fl.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner rörande ävägabringande av utredning i fråga om föräldrars befriande från skyldigheten att bekosta skolmateriel åt barn i folk- och småskolor.

I en inom första kammaren avgiven och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 108, hade herr *Oscar Olsson* m. fl. hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun skulle kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av föräldrarna nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel.

Med anledning av en i liknande syfte inom andra kammaren av herr *Persson* i Norrköping m. fl. väckt motion, nr 233, hade sistnämnda kammaren på hemställan av sitt första tillfälliga utskott för sin del beslutit att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun skulle kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av föräldrarna nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, inom vilket frågan upptagits till behandling i sammanhang med den av herr *Oscar Olsson* m. fl. avgivna motionen. Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut,

2:o) att första kammaren måtte för sin del i anledning av den inom kammaren väckta motionen besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun skulle kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av obemedlade och mindre bemedlade föräldrar nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Oscar Olsson*, *Bergman* och *Malkolm Petterson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

På framställning av herr talmannen beslöts, att ifrågavarande

utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis, dock att vid behandlingen av punkten i diskussion finge äga rum angående utlåtandet i dess helhet.

*Om skyldig-
heten att be-
kosta skol-
materiel åt
folkskolebarn
m. fl.
(Forts.)*

Punkten 1.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall be kammaren hålla ögonen på sitt första tillfälliga utskotts utlåtande i denna fråga, ty jag tror, att det kan behövas. Det gör jag av rätt många skäl, men speciellt därför att detta utlåtande inom sig rymmer två läsarter, som äro från varandra helt skiljaktiga. I den ena läsarten — jag skulle vilja säga den välvilligare läsarten — förutsätter utskottet en klar ekonomisk offervilja hos de förmögnare samhällsklasserna här i landet. Men med den andra läsarten kan man få det intrycket, att det tillmötesgående, den uppoffring, som här kräves av de förmögnare samhällsklasserna, är av mer skenbar än verklig art. Man skulle lätt kunna få det intrycket, om man läser på det sättet, att det här gällde att smita undan en tunga för så lätt köp som möjligt.

Det motionen begär och andra kammaren bifallit är, att det allmänna skall övertaga föräldrarna nu åliggande skyldighet att bekosta barnens skolmateriel i folkskolan. Det första kammarens första tillfälliga utskott tillråder kammaren enligt den välvilligare läsarten det är visserligen, att de flesta barn i folkskolan skulle hava fri skolmateriel på det allmännas bekostnad, men att dessutom de förmögnare föräldrarna skulle bli utsatta för extra beskattning, så att de själva skulle få betala sina barns skolmateriel. Jag skulle naturligtvis icke hava gjort något större väsen av denna förutsatta ekonomiska offervilja om den icke varit förbunden med vissa nog så svåra olägenheter av allehanda slag. För övrigt kan det också hitta på att hända, att det beror på huru Kungl. Maj:t vid en blivande utredning läser utlåtandet. Det skulle ju kunna tänkas, även om man icke kan förutsätta, att Kungl. Maj:t följer den illvilliga läsarten, att han dock följer en läsart, som icke precis är så välvillig, som jag här förutsatt.

Om det skulle innebära principiella vådor att bifalla motionen så, att samtliga folkskolebarn finge fri skolmateriel, så skulle den verkliga principiella vådan, så vitt jag kan se, ligga däri, att samhällets samtliga medborgare finge i mån av bärkraft betala den fria folkskolundervisningen med vad därtill hör i landet, under det att principen, om utskottets utlåtande bifalles, blir, att skolmaterielen visserligen skall betalas på skattedebetsdarnas, men att de förmögnare, som ha barn i folkskolan, dessutom skola få en extra pålaga i den form, att de få betala sina barns böcker. Jag kan ej se, att den princip, som motionären gör sig till talesman för — principen att skolmaterielen skall betalas av alla föräldrar i förhållande till deras bärkraft — jag kan inte se, att den principen innebär något som helst farligt. Vad den andra principen beträffar, vill jag inte heller säga, att den innebär någon

Om skyldig-
heten att be-
kosta skol-
materiel åt
folkskolebarn
m. fl.
(Forts.)

fara. Man kan visserligen från en synpunkt säga, att det kanske vore obilligt, att samtliga skola ha en sådan extra beskattning. Men de förmögna föräldrarna ha så pass mycket förmåner av samhället, att jag inte precis ömmar så mycket för den saken, och jag skall därför låta den synpunkten ligga.

Men nu kommer jag till den andra läsarten. Det kan hända, att i utskottets utlåtande kan inläggas den meningen, att det här icke är fråga om att befria de flesta barn i folkskolan från att hålla sig själva med skolmateriel, utan endast att befria de mindre bemedlade. Om detta skulle läsas ut av utskottets utlåtande, då skulle däri kunna ligga en viss spekulation att på ett lindrigare sätt komma ifrån en, låt vara väl så liten, ökning i den allmänna skattetungan. Nu kan det ju redan från början påpekas, att denna spekulation kan vara rätt så misslyckad. Visserligen säger utskottet — och det har givit mig anledning att taga till orda i denna punkt — att barnen skola befrias »efter noggrann prövning i varje särskilt fall». Därav skulle man kunna få den föreställningen, att med denna prövningsrätt en stor mängd barn fortfarande skulle få betala sin skolmateriel själva. Men jag tror att detta vore en felaktig slutsats. Utskottet föreslår, att obemedlade och mindre bemedlade skola hava fri skolmateriel. Frågan gäller då: Vilka äro mindre bemedlade? Ja, där ha vi visserligen något att bygga på från de allmänna läroverken. De mindre bemedlade, d. v. s. de, som få någon nedsättning i terminsavgifterna vid de allmänna läroverken, det är — jag kommer ihåg det från den tid jag prövade sådana saker — inte bara så gott som alla arbetare, även de som sitta med goda inkomster, utan t. ex. underofficerare utan enskild förmögenhet o. s. v. Jag förutsätter, att när man skall pröva dessa förhållanden i folkskolan, man inte skall sätta gränsen för de mindre bemedlade i folkskolan lägre än för de mindre bemedlade vid de allmänna läroverken. I de allmänna läroverken bliva de flesta hemmansägaresöner också räknade såsom mindre bemedlade och få nedsättning i sina terminsavgifter. Vilka är det då enligt utskottet, som skulle betala sina barns läroböcker själva? Ja, storbönderna och patronerna på landsbygden skulle få betala sina barns läroböcker själva, och därom är ju ingenting att säga. Men när utskottet talar om ekonomiska betänkligheter, undrar jag, om det är så pass många storbönder och med dem likställda personer, som låta sina barn gå i folkskolan, att man skulle få något större tillskott till statsverket genom deras avgifter för skolböcker åt deras barn. Det skulle jag knappast tro. Den ekonomiska betänkligheten förefaller ganska ringa.

Nu kommer jag till de väsentliga betänkligheterna på denna punkt. Här skall ske en prövning i varje särskilt fall, menar utskottet. D. v. s. här skall tillsättas en prövningsnämnd för varenda folkskola för den obetydlighet som denna befrielse skulle innebära ur skattesynpunkt. Frågan är nu, om denna anordning uppväges av vad utskottet ansett sig i ekonomiskt avseende kunna vinna på den väg utskottet vill gå. Men dessutom, och det är värre, kan det ju tänkas, att man skulle vilja gå en sådan väg, att inga andra

skulle bli befriade än sådana som begära det. Detta har ju utskottet inte sagt ut, men det har lämnat vägen öppen. Hur skulle det då gå? Skulle då alltid de, som mest behövde det, bli befriade och de, som bäst kunde det, få betala? Jag tror, att ett sådant fattigstreck, som skulle införas redan i småskolan och fortfara vidare uppåt, inte skulle befordra den sociala trevnaden här i landet. Jag har både vid läroverken och seminarierna varit med om, att pojkar, som behövt befrias, inte fått befrielse emedan föräldrarna dragit sig för att söka sådan. Det är inte den sämsta sortens folk här i Sverige, som drar sig för att söka fattigunderstöd. Det är kanske en missriktad känsla, som driver dem, men jag tror inte, att någon i kammaren vill bryta staven över dem. Jag har själv varit med om att nödga sådana pojkar att lägga in ansökan om befrielse då det förelåg största behov och rättighet till en sådan. Om vi tänka oss denna väg inslagen på landsbygden skulle det naturligtvis inträffa att rätt så många småbrukare och arbetare — som jag sagt, icke den sämsta sortens folk — skulle draga sig för att komma med anmälan till erhållande av befrielse från skyldigheten att hålla sina barn med skolböcker. Jag skulle tro, att den metoden icke vore någonting att rekommendera.

*Om skyldigheten att bekosta skolmateriel åt folkskolebarn m. fl.
(Forts.)*

Vidare är det väl också en sak att beakta, när det gäller dessa småttingar, som där skulle bli rannsakade i fråga om sina sociala villkor, och det är frågan, om det skulle vara så nyttigt och angevänt. Jag kan säga, att det vid läroverken ofta förekommer, att obemedlade, som fått dylik befrielse få sitta emellan och uppbära obehag från sina kamraters sida. Detta är faktiskt även om det endast skulle vara enstaka fall. När det gäller dessa småttingar från sju till tio års ålder, undrar jag, om deras lekar verkligen skulle försiggå, utan att det sociala elementet skulle komma in just genom sådant tal som: »Min pappa köper böcker åt mig, men du får dina av kommunen.» Jag undrar hur det skulle verka.

Nu kommer härtill också en sak, som utskottet icke gått in på i denna fråga. Det finns en hel del kommuner, som redan genomfört den reformen i folkskolväsendet, att barnen få fri skolmateriel. Senast är det, tror jag, Trollhättan, alltså en av våra städer, som infört detta. Jag har också från Skåne, från Asmundtorp, någon erfarenhet om detta införande av fri skolmateriel i folkskolan för årtionden sedan. Men dessa kommuner hava icke gjort den uppdelning som utskottet tillråder kammaren att göra. Och hur går det, om kammaren antager utskottets förslag? Och om sedan Kungl. Maj:t vid utredningen finner, att en sådan gräns skall göras mellan vissa småttingar, som skola ha fri skolmateriel, och andra som icke skola ha det, hur skall det då gå med dessa kommuner, som ha fri skolmateriel för alla barnen i skolan? Är det meningen att utöva press på dessa kommuner, så att en del barn skola få betala skolmaterielen själva? Om inte det är meningen, är det då meningen, att dessa kommuner för att få sin del av statsbidraget skola göra undersökningar även om rikedom och fattigdom och om hur många lärjungar det kan anses lämpligt att låta staten

Om skyldig-
heten att be-
kosta skol-
materiel åt
folkskolebarn
m. fl.
(Forts.)

betala för? Jag tror, att om någon i Asmundtorps skoldistrikt för 15 eller 20 år sedan hade kommit upp med förslag, att vi skulle slopa den fria skolmaterielen för de rika bönderna och behålla den för de fattiga, förslagsställaren skulle fått kämpa ensam om sin ståndpunkt. Och jag tror på samma sätt beträffande alla kommuner, som vidtagit denna anordning, att om ett dylikt förslag kommit upp, det icke skulle rönt tillmötesgående från något enda håll.

Det, som skulle vinnas, genom att första kammaren avslöge det beslut, som andra kammaren enhälligt utan debatt har fattat två år å rad, avslöge det förslag, som här i kammaren i följande med två rösters majoritet — det man förtjänar på denna affär är av tvevelaktigt värde, under det olägenheterna äro synnerligen stora. De värsta olägenheterna äro, som jag påpekat, denna klassgräns mellan eleverna redan från småskolan och denna storartade prövningsnämnd, som skulle bli nödvändig, om man ginge den väg utskottet förordat. De ekonomiska konsekvenser, som utskottet fruktat för, förstår jag icke riktigt. Man har förra gången i denna kammare talat om att, såvida det allmänna skulle bekosta fri skolmateriel, barnen skulle bli slarviga i fråga om denna fria skolmateriel. Utskottet har tagit avstånd från den synpunkten. Utskottet har visserligen betonat, att det ligger något uti det, men å andra sidan påpekat de garantier, som finnas häremot. Av erfarenheterna från den kommun jag känner vet jag, att den risken kan betraktas lika med noll. Nu är det också så, att den formulering, som andra kammaren valt, icke utesluter, att utredningen kan få röra sig även på det område, som första kammarens tillfälliga utskott vill ha som det enda föremål för utredningen. Detta utskotts förslag innebär, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun må kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av obemedlade och mindre bemedlade föräldrar nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel. Enligt andra kammarens beslut hållas sålunda alla vägar öppna för Kungl. Maj:t. Enligt det förslag första kammarens utskott tillstyrker stänges en utväg. Kungl. Maj:t har då icke riksdagens bemyndigande att utreda frågan allsidigt, utan Kungl. Maj:t får en direkt anvisning om, att Kungl. Maj:t icke får gå utöver den gräns som riksdagen här satt, då riksdagen förklarar, att endast mindre bemedlade och obemedlade få komma i åtnjutande av fri skolmateriel. Faran skulle ha varit mindre, om utskottet velat sätta en viss inkomstgräns t. ex. 5.000 kronor eller något i den vägen. Då skulle visserligen icke de principiella betänkligheter jag har mot utskottets förslag hava hävts, men olägenheten vore vida mindre. Men man kan väl ändå tillmäta Kungl. Maj:ts omdöme och förmåga att, då Kungl. Maj:t går att utreda en fråga som denna, se den allsidigt och beakta de vådor, som kunna tänkas förenade med en omläggning av förhållandena i folkskolan i den riktning som motionen avser.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till andra kammarens beslut.

Herr Borell: Såsom den föregående ärade talaren anmärkt, kan det ju rent formellt sett synas vara ganska liten skillnad, mellan motionärernas och utskottets hemställan. Motionärerna önska utredning angående övertagande helt eller delvis av föräldrarnes nu ifrågavarande skyldigheter, och häri kan sägas ligga även den begränsningen, att fri skolmateriel skall lämnas endast till sådana, som därav äro i behov. Men såsom herr Olsson också påpekat, finnes dock den verkliga skillnaden, att under det motionärerna velat lämna öppet och beroende på utredning, huruvida alla lärjungar i små- och folkskolorna skola få fri skolmateriel eller endast en del komma i åtnjutande av denna förmån, utskottet däremot ansett, att utredningen bör begränsas till obemedlade och mindre bemedlade föräldrars barn. Då utskottet således ansett sig böra bestämt avvisa tanken på, att man skulle i detta hänseende sträcka sig även till de förmögnares barn, har detta berott dels därpå, att utskottet ansett det vara principiellt oriktigt och olämpligt, att det allmänna på detta sätt skulle övertaga kostnaden uti ifrågavarande hänseende för även de förmögnares föräldrarnes barn, en kostnad, som ingår bland alla de övriga utgifter, som föräldrarna måste vidkännas för sina barns uppfostran, dels ock därpå att utskottet icke kunnat underlåta att fästa stort avseende vid den ekonomiska sidan av saken. Under den debatt, som i denna fråga förekom under föregående riksdag, påvisades, att kostnaden, om man skulle genomföra motionärernas önskemål i dess helhet, skulle komma att uppgå till omkring 2,730,000 kronor. Sedan dess har priset på skolböcker och övrig skolmateriel stigit i mycket avsevärd grad, och alldeles självklart är, att den summa, som nämndes vid förra riksdagen, icke kommer att på långt när räcka, utan att den måste högst väsentligt ökas.

Nu har det emellertid sagts, att, om man skall slå in på denna väg, man lika väl kan taga med alla lärjungar, då kostnaden icke skulle ökas så avsevärt, om man toge med jämväl de ekonomiskt bättre situerade klassernas barn. Jag tror icke, att detta är riktigt. Särskilt i Stockholm och även i övriga städer och större samhällen, där skolväsendet är väl ordnat, är numera mycket vanligt, att även de bättre situerade samhällsklasserna låta sina barn åtnjuta den första undervisningen i folk- och småskolorna, och detta torde alltmera bliva fallet, i den mån dessa skolor utvecklas. Det lär således i desamma redan nu finnas ett stort antal barn till sådana föräldrar, som icke äro i behov av detta understöd, och det blir säkert en avsevärd skillnad i kostnadsbeloppet, om man tager med alla lärjungarna eller endast dem, som äro i behov av hjälp till skolmateriales anskaffande.

Det har vidare sagts, att det icke spelar någon roll, om också de förmögnares barn få understöd, därför att alla i skatteväg få bidra till kostnaderna. Men det är väl ändå en väsentlig skillnad, om de förmögnares först och främst få betala utgifterna för sina egna barn och dessutom i skatteväg få bidra till de kostnader, som föranledas därav att en del andra lärjungar få understöd för ifrågavarande ändamål. Det synes mig, att åtminstone från demokratiskt håll någon anmärkning icke bör kunna riktas mot att man förfar på detta sätt. Jag för min del har svårt att förstå, att herr

Om skyldigheten att bekosta skolmateriel åt folkskolebarn m. fl.
(Forts.)

Om skyldig-
heten att be-
kosta skol-
materiel åt
folkskolebarn
m. fl.
(Forts.)

Olsson i det nu föreliggande utlåtandet kunnat finna något som helst stöd för påståendet, att däri skulle ligga en dold motvilja mot att hjälpa de mindre välsituerade klassernas barn.

Ett annat skäl, som anförts till stöd för motionen och som kanske väger något mera, är, att man genom att lämna fri skolmateriel åt alla lärjungar, skulle vinna den pedagogiska fördelen, att alla barn finge samma slags böcker och enhetlig skolmateriel i övrigt. Här emot må emellertid erinras, att det icke torde möta några större praktiska svårigheter att, även om man icke giver alla understöd sörja för att enhetlighet ifråga om anskaffning av böcker och skolmateriel kommer att äga rum, exempelvis genom en samverkan mellan lärarna och försäljarna av skolmaterielen.

Herr Olsson har framhållit, att den prövning, som, därest utskottets förslag skulle godkännas, måste äga rum ifråga om rätten att få understöd, skulle bliva en synnerligen tung och besvärlig apparat. Denna farhåga torde emellertid vara överdriven. Skolrådet torde med den personalkännedom de äga lätt kunna verkställa denna prövning. En dylik äger rum exempelvis i de allmänna läroverken, då det gäller befrielse från eller nedsättning av terminsavgifterna för vissa lärjungar.

Prövningen i fråga kommer naturligtvis icke, såsom herr Olsson befarat, få karaktären av en rannsaking med barnen utan kommer att ske på det sätt, att vederbörande skolråd efter ansökningar av föräldrarna utan barnens hörande prövar desamma, och torde ej heller vara uteslutet att, i fall av behov, understöd kommer att lämnas oberoende av gjord framställning därom.

Ytterligare har herr Olsson invänt, att man genom att göra den nu ifrågasatta skillnaden, skulle redan på ett tidigt stadium skapa en känsla av klasskillnad mellan lärjungarna och sätta så att säga en stämpel på dem, som få understöd. Jag tror dock, att farhågorna i detta avseende äro i hög grad överdrivna. Som jag nyss nämnde, sker en dylik prövning, då det gäller befrielse från eller nedsättning av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken, och jag tror icke, att lärarekåren där har någon erfarenhet av att därigenom skapas någon känsla av klasskillnad mellan eleverna, utan jag tror, att detta av eleverna uppfattas såsom en helt naturlig sak.

Då utskottet för sin del tillstyrkt motionen med den av utskottet angivna begränsningen, har utskottet icke förbisett, att det kan riktas vissa rätt tungt vägande invändningar emot förslaget. Den farhågan har särskilt framhållits, att lämnandet av fri skolmateriel kan komma att medföra, att barnen visa mindre äktsamhet med de böcker och den övriga skolmateriel de sålunda få, och att denna sak således, utom ökning av kostnaden, även kan medföra en i pedagogiskt hänseende mindre gynnsam inverkan på lärjungarna. För denna farhåga saknas säkerligen icke skäl. Då utskottet emellertid ansett sig böra göra sin nu föreliggande hemställan, har utskottet gjort det i känslan av att det här föreligger ett verkligt behov, som bör avhjälpas. Det är redan nu så, att de fattigaste, de, som icke ha några resurser alls, få böcker genom fattigvårdens försorg. Men detta är säkerligen icke tillräckligt. Det finnes många föräldrar,

som icke befinna sig i så prekär situation, men för vilka dock utgifterna för böcker och skolmaterial äro nog så tyngande. Våra lärare och lärarinnor hava livlig erfarenhet av de stora svårigheter, som uppstå därigenom att en del elever icke äro försedda med nödig undervisningsmateriel, och de veta ock huru vanskligt det är att åstadkomma rättelse i detta avseende gent emot föräldrar som hava svårt att åstadkomma de medel, som erfordras för inköpen. I en del församlingar lämnas redan nu på församlingens bekostnad understöd uti ifrågavarande hänseende. I flertalet kommuner sker detta emellertid ej, och hinder av ekonomisk art torde på många håll förefinnas för vidtagande av sådana åtgärder. Vid sådant förhållande har det syntts utskottet, att utredning bör göras, huruvida icke i samtliga folk- och småskolor obemidlade och mindre bemedlade kunna beredas den nu ifrågavarande förmänen.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Situationen i denna fråga är onekligen litet egendomlig.

Såsom den närmast föregående talaren framhöll, måste den ståndpunkt utskottets majoritet intagit i rent ekonomiskt avseende betraktas som den mest demokratiska. Den innebär ju nämligen, att de mera välsituerade, som skicka sina barn till folkskolan, skulle betala skolmateriel för sina egna barn och dessutom vidkännas de bidrag, som erfordras för att mindre bemedlade barn skola kunna få materiel kostnadsfritt. Detta är, det måste erkännas, principiellt ganska tilltalande. Men vissa praktiska omständigheter finnas, som göra, att man måste ställa sig tveksam. Den föregående talaren sökte visa, att några praktiska svårigheter inte skulle komma att följa, men jag undrar dock, om sådana i verkligheten ändå icke skulle komma att visa sig.

Den förste talaren har framhållit vissa olägenheter i fråga om barnen. Det blir för dessa litet otrevligt att de taxeras olika. Den ene får sin materiel gratis, under det att den andres materiel bekostas av föräldrarna. Härigenom understrykes deras olika ställning. Men det finnes även en annan sida av saken, som är värd att tänka på. Utskottets ordförande framhöll, att avgörandet skulle ligga hos skolrådet. Men kommer det inte månne i realiteten att gestalta sig så, att lärarne, som antagas sitta inne med bästa kännedomen om förhållandena, komma att avgiva förslag, vilka förslag sedermera mer eller mindre oförändrade accepteras av skolrådet. I så fall blir det lärarne, som få sitta emellan, och de kunna komma i en ganska otrevlig ställning, när de skola skipa rätt mellan olika föräldrar. Då man vet, att gränsen mången gång är hårfin mellan bemedlade och mindre bemedlade, uppstår lätt avundsjuka, som man vet är så allmän. Det kommer att heta: när de fingo befrielse varför kunde inte då också vi få det? Och om till på köpet missförhållanden råda mellan lärarne och föräldrarna, så kommer det att sägas: det beror naturligtvis på läraren, han gynnar dem, men oss, som behöfde det

Om skyldigheten att bekosta skolmateriel åt folkskolebarn m. fl.
(Forts.)

Om skyldig-
heten att be-
kosta skol-
materiel åt
folkskolebarn
m. fl.
(Forts.)

minst lika väl, vill han inte unna samma förmån. Jag tror, att detta är en sak att taga i betraktande. Den kan ge upphov till ganska otrevliga förhållanden.

Om denna diskretionära rätt att draga upp gränser blir fastställd, kommer den säkerligen också att tillämpas ganska ojämnt. Det kommer att bli olika i olika kommuner, i somliga uppdrages gränsen strängare, i andra mildare. Vidare bör beaktas, att föräldrar hava olika antal barn. Det finnes barnrika familjer, som just därför att de hava så många barn i skolan väl behövde fri materiel, under det att en något fattigare familj, som endast har ett barn i skolan, inte har så stort behov därav. Jag tror, att det i många fall bleve svårt att skipa rättvisa.

Principiellt sett tycker jag också det är mest tilltalande, när man gått in på kostnadsfri undervisning i folkskolan att göra skolmaterielen fri för alla. Jag tycker, att det är litet godtyckligt att göra undantag för den, helst som jag tror, att det i praktiken kan leda till ganska mycket trassel, om vissa skola åläggas att hålla sådan materiel. Det blir kanske till sist barnens undervisning som får sitta emellan. Föräldrarna tycka inte, att det är så förskräckligt noga med den, om t. ex. barnen läsa en äldre eller nyare upplaga av en bok, och så blir det en viss ojämnhet och de små utsätts för tråkigheter.

När nu andra kammaren två gånger utan votering, såvitt jag minns rätt, uttalat sig för det förslag, som förordats av reservanterna, och då detta förslag möjliggör, att vid en prövning hos Kungl. Maj:t även den synpunkt, som framhålles av utskottet, kommer att beaktas, tycker jag verkligen inte, att det finnes några hållbara skäl, varför man vid en sådan utredning skall binda Kungl. Maj:t, så att det inte blir möjligt att upptaga frågan i hela dess vidd, d. v. s. oberoende av begränsningen mindre bemedlad eller obemedlad. Det är att göra onödigt stor affär av en småsak, som dessutom är mycket tvivelaktigt till sin innebörd.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställda biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställda, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller, vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 2, punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställan och biträder andra kammarens i ämnet fattade beslut.

*Om skyldig-
heten att be-
kosta skol-
materiel åt
folkskoleborn
m. fl.
(Forts.)*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 51.

Punkten 2.

Greve Lagerbielke: Herr greve och talman! Det råder en viss motsättning mellan motiveringen och klämman i fråga om den förordade utredningens omfattning, huruvida den skall vara förutsättningslös eller icke. I motiveringen tillstyrker utskottet en utredning, »om och i vad mån skolmateriel i samtliga folkskolor kostnadsfritt må kunna tillhandahållas» etc. Klämman däremot är i detta avseende otydlig. Ordalagen tala för motsatsen. Vid detta förhållande anser jag, att klämman bör tolkas mot bakgrund av motiveringen, och att sålunda ett bifall till utskottets kläm betyder förutsättningslös utredning. Under detta antagande får jag, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu förevarande punkt hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 59, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1918 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 18 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1919 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

*Anslag till
statens telefon-
och telegraf-
väsende.*

I ett statsverkspropositionen i utdrag bilagt statsrådsprotokoll över civilärenden den 14 januari 1918, hade departementschefen, bland annat, i avseende å telegrafverket omförmålt, att telegrafstyrelsen i sin framställning angående beredande av anslag för kapitalökning hemställt om anvisande av anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. Departementschefen hade emellertid framhållit, att då det torde bliva nödvändigt, att det anslag som kunde komma att för nämnda ändamål beviljas, ställdes till styrelsens förfogande redan under år 1918 och sålunda anvisades å tilläggsstat för sistnämnda år, en redogörelse för styrelsens framställning i denna del lämpligen torde böra ske i samband med äskanden ifråga om nämnda tilläggsstat.

Utskottet hade i nu föredragna punkt — med hänvisning till sitt utlåtande nr 18 B, däri utskottet, med anledning av väckt motion om uppförande å tilläggsstat för år 1918 av ytterligare 10,000,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen äskat för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, förordat, att berörda belopp, i stället för att användas till ökning av 1918 års anslag å tilläggsstat, uppfördes såsom särskilt anslag för ändamålet å 1919 års stat — hemställt, att riksdagen måtte för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Herr Wrangel: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk något litet beträffande denna punkt, vilken jag finner vara högst egendomlig.

Statsutskottet har här utan reservation på enskild motionärs initiativ föreslagit, att riksdagen måtte bevilja ett belopp av 10 miljoner kronor för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. 1917 års riksdag beviljade för detta ändamål på 1918 års stat 12 1/2 miljoner kronor. Telegrafstyrelsen har beräknat, att för samma ändamål nu skulle erfordras ett belopp av omkring 30 miljoner kronor, samt gjort hemställan om 25 miljoner. Rörande denna sak säger departementschefen: »Av föregående redogörelse torde framgå, att ett högst betydande anslag erfordras till utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. Av statsfinansiella skäl finner jag mig emellertid nödsakad föreslå en nedsättning av

det av telegrafstyrelsen begärda beloppet med 10,000,000 kronor, vadan således för ändamålet skulle äskas en summa av 15,000,000 kronor. Ett stöd för en sådan nedsättning har jag jämväl funnit i det förhållandet att det torde vara synnerligen ovisst, huruvida material kan anskaffas för utförande av samtliga de arbeten, som äro avsedda att utföras för det av styrelsen begärda anslagsbeloppet. Härtill kommer ju för övrigt, att materialkostnaden har stigit i så ofantlig hög grad, i medeltal sedan 1914 med 290 procent och för vissa varor, t. ex. tenn, med närmare 900 procent.

För min del skulle jag alltså hava funnit det vara ganska välbetänkt om det i enlighet med departementschefens här uttalade åsikt gjorts någon nedsättning i beloppet. Nu har emellertid statsutskottet upptagit 15 miljoner på tilläggsstaten för år 1918 och på grund av en motion föreslagit, att 10 miljoner skola upptagas på 1919 års stat. Ja, på 1918 års stat upptogs ett belopp av 12 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor och det är väl ganska sannolikt, att det behövs ett belopp även för nästa år, på det att arbetena må kunna genast igångsättas. Jag har inte heller velat motsätta mig denna sak, men jag skulle gärna hava sett, att en nedprutning kunnat göras, helst som arbetena icke torde kunna utföras i sin helhet, och då det för övrigt här enligt min mening föreligger en möjlighet att göra besparing. Det är ju vissa linjer, som äro synnerligen belastade, t. ex. Stockholm—Göteborg och de behöva givetvis förstärkas, men på många andra håll tror jag, att man utan olägenhet kan göra besparingar.

Som frågan emellertid nu ligger, kan jag inte annat än instämma i det förslag, som statsutskottet gjort, och skall därför sluta med att yrka bifall till statsutskottets hemtällan.

Herr Lamm: Herr talman! Visserligen gjorde den siste tälaren intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan, men jag vill som en förklaring upplysa, att detta är ett anslag, som återkommer år efter år på telegrafverkets stat och när nu civilministern nedprutade anslaget från 25 till 15 miljoner, som skulle upptagas på 1918 års tilläggsstat, blev 1919 års stat alldeles blank med avseende på ifrågavarande anslag. Alla omständigheter tala för, att ett sådant anslag måste finnas, och jag tar för givet, att de 10 miljoner kronor, som utskottet ansett böra upptagas på 1919 års stat, ej komma att visa sig tillräckliga. Från telegrafstyrelsen hade man väntat ett anslag för de bägge åren 1918 och 1919 på 30—40 miljoner kronor. Det är således, om jag så får säga, bara en korrigering av budgeten, som blivit gjord och som jag härmed velat förklara, på sätt jag tagit mig friheten att göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Anslag till
statens telefon-
och telegraf-
väsende.
(Forts.)*

Punkterna 17—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

*Anslag till
anordnande
av nya järn-
vägsstationer
m. m.*

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen beträffande kapitalökning vid statens järnvägar under punkt 22 föreslagit riksdagen att för anordnande av nya stationer och mötesplatser för år 1919 anvisa, att utgå av lånemedel, ett reservationsanslag av 443,000 kronor.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 184, hade herr B. Olsson i Kollungeröd m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att snarast möjligt låta utbygga Ödsmåls hållplats å bohuslänska längdbanan till mindre godsstation i huvudsaklig överensstämmelse med Vallens och Kode godsstationer samt att ställa härför erforderliga medel, reservationsvis 60,000 kronor, till järnvägsstyrelsens förfogande; dock under förutsättning att Ödsmåls kommun eller annan vederbörande för stationsutvidgningen kostnadsfritt för staten uppläte erforderligt jordområde.

Utskottet hade i nu ifrågavarande punkt tillkännagivit, bland annat, dels att utskottet av angivna orsaker icke funnit sig böra tillstyrka ovannämnda motion, dels ock att utskottet ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts föreliggande anslagskrav, till vilket komme å tilläggsstat för år 1918 äskat anslag för ändamålet å 300,000 kronor; och hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt med avslag av herr Olssons ovanberörda motion, måtte för anordnande av nya stationer och mötesplatser för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 443,000 kronor.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! I förevarande punkt har statsutskottet föreslagit, att riksdagen måtte för anordnande av nya stationer och mötesplatser anvisa ett reservationsanslag av 443,000 kronor, därav ett belopp av 76,000 kronor är avsett för anläggande av en ny mötesplats vid Långviksmon å linjen Björna—Trehörningsjö. Anläggningen av denna mötesplats var redan på tal år 1915, och järnvägsstyrelsen upptog i sitt anslagsäskande till regeringen för anläggning av en sådan mötesplats ett belopp av 34,000 kronor, om jag minns rätt. Sedan denna järnvägsstyrelsens skrivelse inkommit till regeringen, inkom i december månad från ortsbefolkningen i Trehörningsjö, som är beläget i närheten av den plats, där mötesplatsen skulle anläggas, en framställning, däri hemställdes, att denna mötesplats måtte bliva förlagd till annan plats, enär de hade vissa väganläggningar å bane, som hade en viss samhörighet med ifrågavarande mötesplats belägenhet. I denna framställning, som de ganska utförligt motiverade, visade de,

*Anslag till
anordnande
av nya järn-
vägstationer
m. m.
(Forts.)*

att befolkningen var mycket talrikare utefter den landsvägssträcka, som de önskade anlägga, och med hänsyn härtill borde mötesplatsen enligt deras förmenande bliva förlagd i enlighet med den av dem planerade landsvägen. Därtill kom, att Trehörningsjö kommun hade för avsikt att bygga en väg och icke kunde få anslutning till den nya landsvägen, med mindre den komme att gå i enlighet med den sträckning och stakning, som av dem förordades. Med anledning av den framställning, som då gjordes av Trehörningsjö kommun, yttrade departementschefen till statsrådsprotokollet i 1916 års statsverksproposition i fråga om anslag till utgifter för kapitalökning följande: »Beträffande järnvägsstyrelsens förslag om anläggning av en last- och mötesplats vid Långviksmon, anser jag goda skäl för en sådan anläggning förefinnas. Då emellertid förslag till byggandet med statsbidrag av en landsväg mellan Flerke by i Gideå socken och Hemling i Björna socken finnes utarbetat, men olika meningar om den lämpligaste sträckningen av denna väg gjort sig gällande, anser jag, att frågan om anläggning av last- och mötesplatsen bör avgöras först sedan utredning i vägfrågan verkställts. Det lämpligaste läget för last- och mötesplatsen måste nämligen bedömas i samband med de olika vägförslagen. Jag anser sålunda, att med den av järnvägsstyrelsen föreslagna anläggningen vid Långviksmon bör tillsvidare anstå.»

Nu har kungl. järnvägsstyrelsen till regeringen i slutet av förlidet år ånyo kommit in med en framställning om anslag till anläggning av denna mötesplats och åberopade då, att styrelsen inhämtat av Konungens befallningshavande i länet, att de båda stakningarna äro så pass likvärdiga, att det egentligen icke är någon skillnad på dem, på grund varav anläggningen av landsvägen bör bliva beroende på, var mötesplatsen för järnvägen blir belägen.

Nu har emellertid ortsbefolkningen ånyo anmält sig såsom mellankommande part och förklarat, att den uppfattning, som sålunda framförts av Konungens befallningshavande, icke delas av de väghållningsskyldige, utan att de däruppe fortfarande vidhålla, att den ursprungliga stakningen av landsvägen är den bästa, samt att den tillgodoser det största Ortsbehovet och den största och talrikaste delen av befolkningen.

Under sådana förhållanden vill jag nu hemställa, att kamraren ville besluta, att med anläggningen av ifrågavarande mötesplats måtte anstå, intill dess de väghållningsskyldige, de i saken verkligt intresserade, blivit i tillfälle att avgiva sitt yttrande i ärendet, vilket, såvitt jag kan finna, icke framgår av handlingarna att de fått göra. Såvitt jag kan se, skulle någon allvarlig svårighet att tillmötesgå ortsbefolkningens önskan härvidlag icke finnas. Jag har rådgjort med departementschefen, och han har förklarat, att med hänsyn till de omständigheter jag här vidrört intet hinder från hans sida möter att nedsätta nu ifrågavarande anslagspost med ett belopp, motsvarande vad anläggningskostnaden för denna mötesplats skulle belöpa sig på. Jag tillåter mig där-

Anslag till
anordnande
av nya järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)

för att här göra en hemställan, att anslagsbeloppet i förevarande punkt måtte nedsättas med 76,000 kronor eller med den kostnad, som är beräknad för anläggningen av mötesplats vid Långviksmon, och att sålunda klämman skulle komma att lyda: att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt med avslag å herr Olssons ovanberörda motion må för anordnande av nya stationer och mötesplatser för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 367,000 kronor.

Ett bifall till detta mitt yrkande nödvändiggör emellertid några ord i motiveringen, så att Kungl. Maj:t skall veta, vad riksdagen syftat till, när den nedsatt beloppet, och därför vill jag, under förutsättning att mitt yrkande i fråga om klämman blir av kammaren bifallet, hemställa, att motiveringen måtte ändras på så sätt, att sista stycket i densamma får följande lydelse: Mot Kungl. Maj:ts föreliggande anslagskrav, till vilket kommer å tilläggsstat för år 1918 äskat anslag för ändamålet å 300,000 kronor, har riksdagen icke något annat att erinra, än att med beviljandet av anslag för anläggning av mötesplats vid Långviksmon enligt riksdagens mening bör anstå, till dess ortsbefolkningen lämnats tillfälle att uttala sig angående lämpligaste sträckningen av den ifrågasatta landsvägen mellan Gideå och Björna socknar. På grund härav bör anslaget till nya stationer och mötesplatser för år 1919 nedsättas med 76,000 kronor till 367,000 kronor.

Samma yrkande, som jag nu gör här i kammaren, kommer även att av utskottets vice ordförande framställas i andra kammaren, och vi hava, såsom jag förut nämnt, förvissat oss om, att departementschefen för sin del icke har någonting att invända, därest riksdagen skulle vilja bifalla det yrkande, som jag nu gjort. Jag anhåller sålunda om bifall till utskottets hemställan med den förändring, som jag här har yrkat.

Herr L a m m: Herr talman! Det förhållande, som den föregående ärade talaren berörde, var icke känt, vare sig i statsutskottet eller på dess avdelning, när frågan där var före till behandling. Järnvägsstyrelsen torde väl i alla fall ej hava varit på det klara med vad den siste ärade talaren anförde. Då emellertid de uppgifter, herr Kvarnzelius lämnat, såvitt man kan kontrollera dem, synas riktiga, ber jag för min del att få ansluta mig till det yrkande, som han här gjort.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade rörande nu föredragna punkt annat yrkande ej förekommit än, av herr Kvarnzelius, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslaget bestämdes till 367,000 kronor.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till herr Kvarnzelius yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Vidkommande härefter motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats, av herr *Kvarnzelius*, att vad utskottet yttrat skulle godkännas med den ändring av sista stycket, att näst efter ordet »kronor» fortsättningen erhöles följande lydelse: »har riksdagen ej haft annat att erinra än att med beviljande av anslag för anläggande av mötesplats vid Långviksmon enligt riksdagens mening bör anstå, till dess ortsbefolkningen lämnats tillfälle att uttala sig angående lämpligaste sträckningen av den ifrågasatta landsvägen mellan Gideå och Björna socknar. På grund härav bör anslaget till nya stationer och mötesplatser för år 1919 nedsättas med 76,000 kronor till 367,000 kronor».

Anslag till
anordnande
av nya järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)

Sedermåra gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare på bifall till herr *Kvarnzelius* i fråga om motiveringen framställda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 24 och 25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t beträffande kapitalökning vid statens järnvägar under punkt 48 föreslagit riksdagen att för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,268,900 kronor, därav 1,148,900 kronor att utgå av lånemedel.

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 50, hade herrarna *E. Hage* och *A. Werner* hemställt, att riksdagen måtte under titeln: »Utgifter för kapitalökning» för byggnader vid statens järnvägar anslå följande belopp, nämligen:

för boställshus	kronor	2,489,700:—
» manskaps- och överliggninghus.....	»	379,800:—
» stationshusbyggnader	»	467,500:—
» godsmagasinsbyggnader	»	191,200:—
» beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen av den ordinarie statsbanepersonalen	»	70,000:—
» anordnande av tvättstugor till vissa bo- ställshavare	»	50,000:—
» övriga husbyggnader	»	213,500:—

Summa kronor 3,861,700:—

*Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.*

(Porta.)

samt att av detta sistnämnda summabelopp 2,000,000 kronor måtte upptagas å tilläggsstat för år 1918 för att redan under år 1918 kunna göras tillgängliga, ävensom att resten, 1,861,700 kronor måtte anvisas som reservationsanslag för år 1919.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *O. Nilsson* i Örebro m. fl. väckt motion, nr 57, vari hemställts, att riksdagen måtte bevilja på tilläggsstat för år 1918 ett belopp av 5,000,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för uppförande av bostäder vid statens järnvägar.

Järnvägsstyrelsen hade gjort framställning om anvisande för husbyggnader av ett belopp å sammanlagt 4,445,900 kronor, varav 2,000,000 kronor ätt tagas i anspråk under år 1918. I avseende å sistnämnda post hade Kungl. Maj:t ej vidtagit någon ändring. Ned-sättningen i det sammanlagda anslagsbeloppet för åren 1918 och 1919 hänförde sig förutom till husbyggnader, för vilka Kungl. Maj:t upptagit ett belopp av 1,896,900 kronor, till manskaps- och över-liggningshus, stationshusbyggnader samt gruppen »övriga husbygg-nader». Motionen nr 50 innebar, att anslagsbeloppet för boställshus skulle höjas till det av järnvägsstyrelsen föreslagna beloppet, men ifrågasatte i övrigt icke någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag. En-ligt motionen nr 57 skulle utöver ved järnvägsstyrelsen föreslagit och Kungl. Maj:t hemställt 5,000,000 kronor beviljas för bostads-byggande under år 1918.

Utskottet hade i nu föredragna punkt yttrat bland annat. att utskottet av angivet skäl ansett sig böra tillstyrka det i mo-tionen nr 50 framlagda, med järnvägsstyrelsens hemställen i äm-net överensstämmande förslaget, att utskottet med hänsyn till vissa omständigheter ansett sig böra såtillvida biträda det i motionen nr 57 gjorda yrkandet, att utskottet tillstyrkte anvisande av medel för realiserande av en utav järnvägsstyrelsen upprättad plan för beredande av bostäder åt arbetarna vid centralverkstaden i Örebro, varför kostnaden beräknats till 1,900,000 kronor, samt att i enlighet härmed och då utskottet icke haft något att erinra mot de av Kungl. Maj:t beträffande andra husbyggnader än för bostads-ändamål äskade anslagsbeloppen, borde å tilläggsstat för år 1918 och å riksstaten för år 1919 för husbyggnader uppföras sammanlagt 5,761,700 kronor. Med förmälan att av sistnämnda belopp torde böra å tilläggsstaten för år 1918 upptagas 3,000,000 kronor, hade utskot-tet nu hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts före-liggande framställning samt herrar Hages och Werners ävensom herr Nilssons m. fl. ovanberörda motioner måtte för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 2,761,700 kronor.

Reservationer hade anförts

*del*s av herrar *O. M. Strömberg*, *G. M. H. Ekelund*, *J. Nilsson*, *H. F. Lamm*, *H. Andersson* i Skivarp, *J. Olofsson* och *G. Odqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa.

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande framställning samt herrar Hages och Werners ovanberörda motion måtte för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,861,700 kronor.

Anslag till husbyggnader vid statens järnvägar.
(Forts.)

b) att herr Nilssons ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas;

dels ock av herrar C. G. Ekman, J. S. Almer, J. Jönsson i Rövinge och S. Bengtsson i Norup, vilka ansett, att utskottets yttrande bort avfattas på visst i reservationen föreslaget sätt och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande framställning och herr Nilssons m. fl. ovanberörda motion samt med avslag å herrar Hages och Werners förenämnda motion, måtte för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 2,168,700 kronor.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Under förevarande punkt har, såsom kammaren finner, utskottet föreslagit ett större anslag, än Kungl. Maj:t för sin del i statsverkspropositionen vågat ifrågasätta. De stora anslag, som måste äskas av riksdagen till kapitalökning för affärsdrivande verk, ha gjort, att Kungl. Maj:t på åtskilliga områden måst vidtaga nedprutningar, ehuru synnerligen önskvärda anläggningar och viktiga behov därmed fått någon tid eftersättas. Det är uteslutande av statsfinansiella skäl, som Kungl. Maj:t icke här med avseende på husbyggnader gått vidare, än som skett, och således till ett annat år undanskjutit en del av järnvägsstyrelsens anspråk i förevarande hänseende. Naturligtvis erkännes behovet av dylika bostäder, det behovet är till och med på många håll synnerligen trängande, och det är statens plikt att såvitt möjligt sörja för statstjänarnas bostadsbehov, men man kan hava olika meningar, med vilken hast man under exceptionellt dyra tider bör gå fram å detta område. Här är i alla fall av Kungl. Maj:t begärt ett anslag, som är fyra gånger högre än det, som av 1917 års riksdag beviljades. Med hänsyn till det synnerligen stora behovet av dylika bostäder har jag emellertid för min del ingenting att erinra mot om riksdagen ökar det av Kungl. Maj:t anslagna beloppet vare sig detta sker efter det ena eller efter det andra av de olika alternativ, som härutinnan föreligga. Det blir en ökad belastning i 1918 och 1919 års budgeter, men man får antaga en minskning i 1920 års stat, och det är kanske icke av större betydelse.

Alla äro eniga om, att synnerligen stora behov föreligga på bostadsområdet, och att det är önskvärt att så snart som möjligt tillgodose dessa behov; enda meningsskiljaktigheten är om den fart, med vilken man bör bedriva byggnadsarbeten under en tid, då arbetslöner och materialpriser äro så synnerligen högt uppdrivna.

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman! Vid denna punkt finnas icke mindre än två reservationer. Meningsskiljaktighet har inom statsutskottet uppstått angående det belopp, som bort

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.

(Forts.)

anslås till posten »boställshus». Det märkliga är emellertid, att såväl utskottets som bägge reservationernas förslag innebära beviljande av högre anslag, än Kungl. Maj:t föreslagit, vilket är en nedprutning av vad järnvägsstyrelsen föreslagit. Denna styrelse har nämligen för detta ändamål begärt sammanlagt 4,445,900 kr., varav 2 miljoner kronor skulle tagas i anspråk under 1918, medan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen, såsom nämndes av herr statrådet, nedprutat bland annat beloppet för boställshus till 1,896,900 kronor. I en motion har sedan föreslagits bifall till järnvägsstyrelsens förslag beträffande anslag till boställshus och i en annan motion anhållits om ett belopp av 5 miljoner kronor för att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för detta ändamål. Inom utskottet har det icke rätt någon meningsskiljaktighet i princip, utan alla ha varit ense om att staten måste beträffande de affärsdrivande verken sörja för, att tjänstemännen och arbetarna få tjänliga bostäder. Men det har varit skiljaktigheter om i vilket tempo man borde gå fram på denna väg.

Vi hörde nu, att Kungl. Maj:t icke hade något emot ifall riksdagen skulle vilja bevilja ett högre anslag, än Kungl. Maj:t ursprungligen begärt. De statsfinansiella skäl, som Kungl. Maj:t tidigare åberopat, äro naturligtvis lika starka nu som då statsverkspropositionen avlämnades.

Statsutskottets majoritet har icke blott upptagit järnvägsstyrelsens förslag, utan har dessutom på grund av motionen om 5 miljoner kronor gått utöver järnvägsstyrelsens förslag med inte mindre än 1,900,000 kronor, som äro avsedda till byggande av bostäder vid centralverkstäderna i Örebro. Den reservation, till vilken jag anslutit mig, och som är avgiven av herrar Strömberg m. fl. sammanfaller i fråga om boställshusen helt med järnvägsstyrelsens förslag. Sedan ha vi en reservation av herrar C. G. Ekman m. fl., som innefattar bifall till Kungl. Maj:ts förslag och därutöver förslag om beviljande av 1,900,000 kr. för att uppföra bostäder vid Örebro. Vid punkt 12:o) under »Telegrafverket» hava vi i dag bifallit ett högre belopp, än Kungl. Maj:t begärt, till ett ändamål av liknande natur som detta. Det gällde nämligen där att bygga arbetarbostäder i Göteborg. Där har riksdagen i dag beviljat ett belopp, som med 385,000 kr. överstiger det belopp, som Kungl. Maj:t begärt. Om det merbelopp, som nu innefattas i den av herrar Strömberg m. fl. avgivna reservationen, lägges till det nyssnämnda merbelopp, som tidigare i dag beviljats, kommer riksdagen att bevilja icke mindre än 977,800 kronor mera än vad Kungl. Maj:t begärt i årets statsverksproposition. Det synes mig vara ett ganska vackert steg framåt, och det kan icke på något sätt påstås, att riksdagen icke skulle hysa intresse för denna sak. Det belopp, som begäres enbart av järnvägsstyrelsen överstiger, såsom nyss nämnts av herr civilministern, föregående års anslag icke mindre än fyra gånger. Jag tror, att man får giva Kungl. Maj:t något stöd, då Kungl. Maj:t vill tillbakahålla olika verks framställningar. Det är ju tydligt, att de med tacksamhet taga emot huru mycket som helst, då de äro angelägna

att försöka sörja för sin personal, men man får naturligtvis hålla igen på detta liksom på andra områden och gå varsamt fram.

På grund av de skäl jag sålunda anfört, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Strömberg m. fl. avgivna reservationen.

Anslag till husbyggnader vid statens järnvägar.
(Forts.)

Herr Svensson, Lyvan: Herr greve och talman! Då jag deltagit i behandlingen av denna sak inom utskottet samt därvid biträtt dess förslag, ber jag att härmed få angiva de skäl som förmått mig att nu påyrka ett forcerat byggande av bostäder för centralverkstäderna i Örebro. Jag skall be att få lämna några upplysningar om förhållandena där, och tror mig känna dem så gott som någon annan i kammaren. I Örebro har sedan mer än 20 år tillbaka rått permanent bostadsbrist, ständigt stegrad mest på grund av den stora arbetarstam, som staten behöver för sina verkstäder där, och vilken arbetarstam är för år ökad samt, efter vad jag vet det vara meningen, alljämt skall komma att ökas. Den saken är klar, att staten skall tillgodose, i den mån det blir möjligt, sin nödvändiga arbetarstam med goda bostäder. Det är nu så i Örebro, att det för närvarande icke är tänkbart, att bostadsbristen inom rimlig tid blir avhjälpt, och dessa arbetare, som äro nödvändiga för centralverkstäderna, måste till dyra priser skaffa sig bostäder. Det är givet att denna särskilt höga kostnad förr eller senare drabbar arbetsgivaren, i detta fall staten. När staten har att välja, var den skall bygga, synes det mig lämpligt och rimligt att bygga på platser, där hyrorna äro synnerligen höga — en sådan stad är för närvarande Örebro. Staten bygger där av många skäl relativt billigare än enskilda: den har sitt stora upphandlingsområde, den har sina billiga transportkostnader för byggnadsmateriel, och penningmarknaden spelar icke samma roll för staten som för den enskilde. Dessutom kan staten för det belopp, som det är fråga om, påräkna en relativt god ränta. Jag vill särskilt framhålla den risk, som kan ligga i att dröja. Staten kan under den tid, som nu kommer, räkna med stark konkurrens med enskilda företagare, om den yrkeskunniga arbetarstammen, som här finns, icke kan på rimliga villkor skaffa sig drägliga bostäder, utan den blir skingrad, gör staten en mycket större förlust, än om den icke skulle få full ränta på det anslag för bostadsändamål, som här är fråga om.

Här kan möjligen tänkas, att det skulle bliva ett större företag, än vartill det finns arbetskrafter för tillfället, men så är det icke. Jag är alldeles övertygad om, att Örebro har goda förutsättningar att lämna erforderlig arbetskraft till detta företag.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Som kammaren finner, föreligga tre olika meningar ifrån utskottet. Dels har, som den förste talaren påvisat, utskottets majoritet gått på ett förslag i fråga om de i statsverkspropositionen ifrågasatta husbyggnaderna som betydligt överstiger Kungl. Maj:ts förslag, och dessutom upptager ett

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

byggnadsanslag till centralverkstäderna i Örebro, dels finns här i fråga om samma i propositionen ifrågasatta byggnader en reservation, som auknyter sig till samma yrkande, i vad den avser förstnämnda byggnader, och dels slutligen en reservation, där man ställer sig till husbyggnaderna, som äro ifrågasatta i den kungl. propositionen, på Kungl. Maj:ts standpunkt, men som dessutom yrkar ett anslag på 1,900,000 kronor för uppförande av arbetarebostäder i Örebro. Man kan sålunda säga att frågan sönderfaller i två delar, dels i fråga om de husbyggnader, som äro ifrågasatta av Kungl. Maj:t, dels ifråga om det s. k. Örebrobyggandet.

Vad då vidkommer de husbyggnader, som äro ifrågasatta av Kungl. Maj:t, förhåller det sig så, att järnvägsstyrelsen föreslagit bostadsbyggande på 54 olika platser inom landet. Kungl. Maj:t har prövat de olika behoven på dessa 54 byggnadsplatser och funnit dels med hänsyn till nödvändigheten att i finansiellt hänseende gå fram så sparsamt som möjligt och dels med hänsyn till nu gällande höga byggnadskostnader, att man skulle på 14 av dessa platser kunna tills vidare låta anstå med byggandet. Undersökningen hade visat att bostadsförhållandena på dessa platser för vederbörande personal voro sådana, att man utan större olägenhet kunde låta anstå med byggande där. I det avseendet hava de reservanter, som i likhet med mig avgivit ett särskilt yrkande, varit eniga med Kungl. Maj:t. När utredningen i detta avseende ådagalagt, att man utan verklig olägenhet i dessa fall kunde låta anstå med husbyggnandet, så borde man med hänsyn till de nuvarande höga byggnadskostnaderna och till nödvändigheten att söka undvika allt för stora lånebelopp, kunna ansluta sig till vad Kungl. Maj:t därutinnan äskat. Och det förefaller mig, som man skulle stå på en ganska stark standpunkt, när man i detta fall följer Kungl. Maj:t.

Beträffande den motionsledes framförda frågan om byggande för den i centralverkstäderna i Örebro befintliga personalen har av handlingarna i ärendet framgått, att frågan varit före och utretts inom järnvägsstyrelsen, och att den utredningen tagit sig uttryck i det föreliggande utarbetade förslaget, som emellertid järnvägsstyrelsen å sin sida i detta fall av ekonomiska hänsyn icke ansett sig böra framföra till Kungl. Maj:t. Gång på gång har ju dock inom kamraren och i riksdagen betonats, att under nuvarande förhållanden staten borde i första hand försöka bidraga till bostadsfrågans lösning genom att för sina egna arbetare i största möjliga utsträckning bygga bostäder. Här föreligger nu ett fall, där staten har omkring 1,200 arbetare utan att egentligen hava i något avseende sörit för dem med bostäder. Det uppgavs i utskottet, att det var högst ett tiotal av dessa, som genom åtgärder från statens sida erhållit bostäder. Vid det förhållandet måste man säga, att staten här står inför ett fall, som riksdagen redan angivit vara det första, som bör ifrågakomma, när staten skall medverka till bostadsfrågans lösning och till underlättande av bostadssvårigheterna på olika platser. Och den siste talaren, som representerade länet, vitsordade, att här föreläge mycket starka skäl

för att man i detta fall skulle acceptera och upptaga den utredning, som järnvägsstyrelsen verkställt, och i enlighet med de kostnadsberäkningar, som järnvägsstyrelsen gjort, bevilja ett för byggande i Örebro erforderligt belopp. Det kommer i alla fall blott att bli 125 eller 142 bostäder, beroende på olika byggnads sätt, som här kunna åvägbringas, så att endast $\frac{1}{10}$ av de där i statens tjänst stående arbetarna skulle genom detta anslag från statens sida erhålla hjälp med bostadsfrågans lösning.

Anslag till husbyggnader vid statens järnvägar.
(Forts.)

Sedermera kommer, som herrarna veta, på kamrarnas bord äskanden, att i år liksom i fjol medel skola anslås till direkt understöd för utdelning åt byggnadsvilliga på olika platser. När den frågan förelåg i fjol uttalades allmänt, att det var först i sista hand man borde gå den vägen, och att i första hand staten själv borde sörja för sina arbetares behov. Om man nu ställer sig på den ståndpunkten, att man i detta fall avvisar förslaget om att sörja för blott en del av arbetarna på en plats, som i Örebro, kommer man ju i motsättning till sig själv, vare sig man sedermera bifaller eller avslår det förslag, som senare kommer om statsanslag för utdelning åt byggnadsvilliga. Avslår man det senare förslaget, under hänvisning till att staten i första hand bör sörja för egna arbetare, så står den handlingen i rak strid mot vad riksdagen nu står i begrepp att företaga sig. Bifaller man det senare förslaget, ja, då har man gjort så, att man lämnat ut medel till utdelning åt andra byggnadsvilliga, under det att staten avvisat ett förslag att sörja för egna arbetare och därmed behålla byggnadsvärdena kvar i sin egen hand. Jag kan icke finna någotdera av dessa alternativ vara synnerligen inbjudande, utan det föreligger, synes det, fullgoda skäl för att i nu föreliggande fall verkligen lämna det belopp, som föreslås i den av mig m. fl. avgivna reservationen likeom också av utskottets majoritet, till byggnaderna i Örebro.

Således, det förslag, som jag ber att få förorda för kammaren, ställer sig vad husbyggandet å övriga platser utom Örebro beträffar på Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Ett bifall därtill innebär, att där det kan anstå med byggnader bör man låta anstå. Däremot innebär det, att i andra fall, där ett verkligt och synnerligen starkt bostadsbehov föreligger, och där staten kan på ett för sig förmånligt sätt realisera sin plikt att söka medverka till bostadsnödens underlättande, man verkligen tager ett ordentligt steg. Det sker då också i enlighet med de anvisningar, som riksdagen själv givit för staten i dessa avseenden. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Lamm: När man tittar på utgifterna för kapitalökning dels på den här staten, dels på tilläggsstaten, så finner man, att i den förra upptagas som fasta lånemedel omkring 68 miljoner kronor och på tilläggsstaten 37 miljoner kronor, eller tillsammans 105 miljoner kronor. Hårtill får man lägga de 10 miljoner kronor, som redan beslutats av denna kammare för distributionsanläggningar för telegrafverket. Sålunda är det den betydliga

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

summan av 115 miljoner kronor, som skall upplånas under denna tid. När man nu tager i betraktande vad finansministern sagt i sitt yttrande till statsrådsprotokollet och vad 1:ste deputeraden i riksgäldskontoret yttrade vid remissdebatten angående lånemarknaden, är det alldeles klart, att man ställer sig rätt betänksam att gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag har i allmänhet icke heller kunnat göra detta, då man å andra sidan icke kunnat göra några avprutningar av skäl, som vi nyss hörde civilministern anföra. Det har endast varit i två avseenden, som jag gått längre, än Kungl. Maj:t tänkt sig, och det har varit då det rört sig om bostadsfrågorna för de industriella verkens egna arbetare. Det har varit fallet på telegrafstyrelsens stat, och det är nu även fallet här på järnvägsstyrelsens stat. Det är ju en rätt väsentlig summa, som redan begärts av Kungl. Maj:t, och den ökas ju ytterligare genom de 5- å 600,000 kronor, som tilläggas i den av herr Strömberg m. fl. avgivna reservationen, till vilken herr Johan Nilsson yrkade bifall.

Det är alldeles klart, att vad som anförts här i arbetarbostadsfrågan är fullt bärande, och vi hava också alla strukit under, att det är statens plikt som arbetsgivare, att i det fallet liksom varje annan industriidkare sörja för bostäder åt sina egna arbetare. Om principen äro vi alla eniga, det är endast fråga om i vilket tempo saken skall gå fram. Vi ha alla klart för oss, att denna fråga om arbetarebostäderna i Örebro också skall komma upp och bör vinna riksdagens bifall.

Nu har den siste ärade talaren en särreservation, som skall vara ett kompromissförslag. Han säger där, att man står säkrast, om man ställer sig på Kungl. Maj:ts förslag och lägger till för byggande i Örebro 1,900,000 kronor. Nu ber jag att få fästa uppmärksamheten på att Kungl. Maj:t visserligen prövat frågan om byggande av bostäder, såsom den ursprungligen framställdes av järnvägsstyrelsen. Den sista framställningen vilar på dels en motion och dels ett yttrande, som vi fått in från statens järnvägar, och som icke varit underställt Kungl. Maj:t, men som vi förut hört civilministern icke ha något att erinra mot. Nu förefaller det mig eget, att man skulle gå den vägen och slå ihjäl järnvägsstyrelsen med järnvägsstyrelsen själv och icke taga ett anslag för de bostäder, som järnvägsstyrelsen i första rummet föreslagit, utan i det fallet avslå järnvägsstyrelsens förslag och i stället gå på den här linjen och taga vad som kommit fram motionsvis. Det förefaller mig litet egendomligt, och det är, så vitt jag finner, mera reson i den synpunkt, som kommit fram från statsutskottets majoritet. För min del har jag som sagt av rent budgetära skäl icke ansett mig böra gå längre, än herr Strömbergs m. fl. reservation innebär.

Nu anfördes av den siste ärade talaren — det är något, som jag också ber att få yttra några ord om — att om man nu icke anvisade medel för byggande i Örebro man icke kunde stå emot det krav, som skulle framställas om ett anslag till understöd åt

byggnadsvilliga i kommuner. Nu är min uppfattning den, att detta sedan får vara en sak för sig. Jag vill icke på något sätt binda mig. Och då den nämnda ståndpunkten nu deklarerats från många håll i statsutskottet, har det varit ett ytterligare skäl för mig att bibehålla den ställning, som jag ursprungligen intagit i avdelningen, nämligen att ansluta mig till den uppfattning, som nu fått sitt uttryck i den av herr Nilsson förordade reservationen.

*Anslag till hus-
byggnader vid
statens järnvägar.
(Forts.)*

Herr Pers: Herr talman, mina herrar! Det är ganska underligt, när statsutskottet går så vida utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, men det har i det här fallet sin naturliga förklaring däri, att man i utskottet haft erfarenhet om det verkligen presanta läge, som bostadsproduktionen råkat i här i landet, framför allt i samhällen jämförliga med Örebro. Den privata bostadsproduktionen har så gott som helt och hållet avstannat, under det att industrien fortfarande drager åt sig arbetskraft och en normal ökning av befolkningen pågår. Hyrorna kunna icke sättas så högt, som det skulle behövas för att uppföra bostäder, därför lägger hyreslagen hinder i vägen. Jag är övertygad om att i Örebro liksom på andra håll husvärdarna på sin tid med nöje sett, att staten förlagt anläggningar till städerna, ty de ha därigenom fått vissa fördelar för sin verksamhet. Men i det läge, som saken nu har, är det som sagt så, att man icke kan få flera bostäder. Det bygges icke mera, och man har ingen annan utväg i dessa städer än att försöka åstadkomma kommunala eller halvkommunala bolag, som skola producera bostäder, och dessa kommunala eller halvkommunala bolag bestorma pensionsstyrelsen och allmänna inrättningar om att få låna pengar, men det är alldeles klart, att man måste sätta till en del av det kapital, som lägges ned i dessa byggnader. Man kan icke få nöjaktig avkastning av dem, men man ser sig nödsakad att icke lägga armarna i kors utan ordna det så, att människorna få tak över huvudet. När dock såsom här är fallet staten har en arbetarstam på över 1,000 personer utan att hava bostäder utom för ett ytterst ringa fåtal, förefaller det vara alldeles påtagligt, att staten måste ingripa, och att man därvidlag får gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Lamm har framhållit de statsfinansiella synpunkterna såsom varande de för honom avgörande, då han ställer sig på den mindre summan. Ja, det kan naturligtvis också ses på ett annat sätt, och det är, att vare sig den ene eller den andre bygger, pengar måste lånas, och jag för min del undrar, om icke staten i alla fall måste hava större resurser eller åtminstone lika goda resurser att anskaffa pengar som dessa kommunala eller halvkommunala bolag och ännu mera enskilda personer.

Herr Ekman ville stanna vid en kompromiss och icke gå utöver tillfredsställandet av de behov, som förefinnas särskilt i Örebro. Det är svårt att göra sig något begrepp om hurvida avprutningar skulle kunna ske, men så mycket är säkert, att bostadsproduktionen står stilla överallt, och att i de smärre samhällena, särskilt vid stationssamhällen och liknande, det är en ytterligare svår-

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

righet, att den kommunala verksamheten där är svagare utvecklad, så att man icke är nog rustad för att avhjälpa de svårigheter, som bristen redan framkallat, och icke heller har den ekonomiska bärkraft, som behöves för att ordna en sådan sak. Det förefaller mig därför, som om statsutskottet i det här fallet fotat sitt förslag på mycket goda grunder. Det är utomordentliga förhållanden, som telt sig för utskottet i sådan dager, att ett sådant steg behövt tagas. Jag vill också i likhet med herr Lamm säga, att vid bifall till detta högre anslag jag icke vill anse mig bunden i fråga om prövningen av det ytterligare förslag, som kan framkomma för att avhjälpa bostadsnöden, vilken kanhända i denna stund näst livsmedelsfrågan är landets viktigaste fråga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Såsom riksgäldskontorets representant i denna kammare kan jag icke annat än här yttra några ord i denna fråga, där det rör sig om en utgift, som utan tvivel kommer att bestridas av lånemedel.

Såsom herr Lamm redan erinrat om, hade jag tillfälle att vid remissdebatten yttra mig angående vår statsskuld. Jag framhöll då statsskuldens oerhört snabba tillväxt under de senare åren. Jag framhöll, att i år föreligger ett beräknat lånebehov av icke mindre än cirka 800 miljoner kronor. Jag framhöll till sist de svårigheter, vilka alltmer börja framträda vid statens upplåning.

Sedan jag yttrade mig i remissdebatten, hava de av mig då påpekade förhållandena alltmera skärpts. Svårigheterna på låne marknaden hava blivit avsevärt större. Riksgäldskontorets svävande skuld uppgår nu till över 200 miljoner kronor.

Med denna bakgrund måste det förefalla mig högst betänkligt, att när Kungl. Maj:t av statsfinansiella skäl förklarar sig icke kunna annat än med ett lägre belopp än det, varom järnvägsstyrelsen hemställt, tillgodose ett, som alla anse, gott och nödigt ändamål, överskrida detta belopp. Redan det belopp, som föreslagits av herr Strömberg m. fl. reservanter synes mig av detta skäl vara betänkligt. Än mer synes mig då vara betänkligt att tillmötesgå statsutskottets hemställan. Vad som även förefaller mig vara anmärkningsvärt, är att statsutskottet icke i sitt utlåtande funnit lämpligt att med ett enda ord beröra den statsfinansiella sidan. Det är även anmärkningsvärt att när statsutskottets förslag först försvarades av herr Ivan Svensson, ej heller han med ett enda ord berörde den statsfinansiella sidan. Ej heller herr Carl Gustaf Ekman vidrörde denna sida, åtminstone såvitt jag för min del kunde uppfatta. Herr Pers gick med några ord in på denna fråga. Hans syn på saken är den, att staten har lättare att låna än de kommuner eller andra, vilka måste söria för bostadsbyggandet, och att man därför lämpligen av detta skäl kan överlåta upplåningen på staten. Detta hans uttalande synes mig dock till sina konsekvenser vara sådant, att det icke i förevarande avseende bör hava någon som helst betydelse.

Herr greve och talman! Med den uppfattning jag har skulle jag givetvis helst hava yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, men då jag väl inser, att ingen som helst utsikt finnes för mig att vinna något därmed, får jag yrka bifall till den av herr Strömberg m. fl. avgivna reservationen såsom enligt min uppfattning innehållande det minst onda.

*Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.*
(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr Lamm sade i sitt anförande, att det skulle vara egendomligt, om man skulle förfara så, som jag och mina medreservanter ansett, att man borde förfara. Jag förstår icke, vari det egendomliga i detta avseende skulle ligga, och jag var nyfiken att höra, hur herr Lamm skulle utveckla denna sin uppfattning. I fråga om den prutning, som Kungl. Maj:tt gjort på järnvägsstyrelsens förslag rörande husbyggnader på andra platser än Örebro, säger ju propositionen uttryckligen, att denna prutning gjorts efter samråd med statsbanchefen, och sålunda på sådant sätt, att järnvägsstyrelsen för sin del måste anses hava medgivit, att en sådan prutning utan olägenheter kan göras. I fråga om det senare uppkomna förslaget om byggande i Örebro framgår ju uppenbart av den bilaga, som är närsluten utskottets betänkande, att järnvägsstyrelsen ingalunda har någon erinran att göra mot ett bifall till ett förslag om anslag till detta ändamål. Denna inlaga innehåller exempelvis sådana uttalanden som: »Det är numera förenat med största svårighet att anställa en person med familj vid centralverkstaden på grund av bostadsbristen. Här som annorstädes ligger den enskilda byggnadsverksamheten nere. Verkställd undersökning visade ock, att 412 vid centralverkstaden anställda arbetare med familjer önskade hyra av statens järnvägar upplåtna bostäder.» Vad herr Lamm betecknar som egendomligt, har således av järnvägsstyrelsen eller representanter för denna behandlats så, att de funnit sig kunna godtaga Kungl. Maj:ts förslag i fråga om husbyggnader i övrigt, och att de uppenbarligen rekommendera bifall till det förslag, som innebär ett anslag av 1.900.000 kronor för Örebrobygget. Det är således icke emot och på sidan av järnvägsstyrelsen, som man här kommer att handla, om man bifaller denna reservation, utan det synes mig att man handlar i god överensstämmelse med styrelsen.

Vidare sade den senaste ärade talaren, att jag icke i mitt anförande berört den statsfinansiella situationen och önskvärldheten ur denna synpunkt av besparingar. Jag anförde dock denna synpunkt som ett skäl, varför jag, när det gällde husbyggnaderna i övrigt, ställde mig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Dels hänsynen här-till, dels hänsynen till att man med nuvarande kostnader icke borde bygga annat än i verkligt trängande fall, var det som bestämde mig och mina medreservanter för att nå den punkten stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. Men vad beträffar den senare väckta motionen om Örebrobygget, tror jag nog att representanten för riksgäldskontoret, vid behandlingen främdeles av frågan om byggnadsanslag för utdelning av medel till andra bostadsbehövande

Anslog till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

skulle finna det synnerligen lyckligt just ur statsfinansiell synpunkt, om statens ingripande i år kunde begränsas till byggnadsanslag för egen del och icke komme att innebära någon väsentlig fortsättning på den väg vi beträdde föregående år.

Jag för min del har icke sagt, vad herr Lamm påstod, att man lättare kunde stå emot yrkanden av nyssnämnda art, om man biträdde vår reservation. Jag yttrade endast, att vare sig man ginge på bifall eller avslag, när senare den frågan kommer upp, kommer man att handla sticK i stäv mot de anvisningar, som de giva, vilka vilja ställa sig på den av herr Strömberg m. fl. avgivna reservationens ståndpunkt vid behandlingen av dagens ärende, och jag vilhåller alljämt, att så är förhållandet.

Herr Johan Nilsson yttrade i sitt anförande, att man bör giva Kungl. Maj:t stöd i hans strävan att hålla utgifterna tillbaka. Ja, det är riktigt, och jag har också försökt att för min del göra detta. Men den ärade talaren själv realiserar denna sin uppfattning i handling på så sätt, att han i fråga om husbyggnaderna i övrigt — alltså fränsett Örebro — går utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den reservation som jag jämte andra avgivit.

Herr Svensson, Ivan: Greve Lagerbjelke uttalade i sitt anförande sin förvåning över att jag i mitt förra yttrande icke uttalat mig om den statsfinansiella ställningen och det inflytande, som ett bifall till vår framställning skulle kunna ha på den. Ja, jag får säga, att de som särskilt syssla med statens affärer och redogöra för dem här i kammaren, göra det ofta så grundligt och väl, att vi torde vara tämligen väl inne i den situation, som nu råder. Det relativt lilla belopp, varom här är fråga, inverkar i dessa miljonrullningens tider så föga på den statsfinansiella ställningen, att det icke kan vara något särskilt skäl för en enskild medlem av kammaren att draga in den i en debatt som denna.

Herr Nilsson, Johan: Herr Ekman sade, att jag yttrat, att man borde giva Kungl. Maj:t stöd i hans strävan att hålla tillbaka utgifterna, men att jag realiserat detta så, att jag gått med på ett högre belopp, än Kungl. Maj:t föreslagit. Det är att märka, att samtliga här föreliggande förslag gå utöver vad Kungl. Maj:t begär, och ändå är det väl ingen, som misstänker Kungl. Maj:t för att icke hysa intresse för dessa frågor. Anledningen till att jag gick med på ett högre belopp, än vad Kungl. Maj:t begärt — vilket jag gjorde med mycket stor tveksamhet — var den, att stämningen för att man skulle göra, vad som göras kunde, inom statsutskottet var så pass stark, att jag ansåg det nödvändigt. Eljest hade jag kanske blivit tämligen ensam om att hålla på Kungl. Maj:ts förslag, och det hade väl egentligen icke tjänat mycket till, tänker jag. Om man nu icke går på utskottets förslag — vilket jag förmodar, att kammaren icke gör — utan skall välja mellan de båda reservationerna, ville särskilt herr Ekman göra gällande, att det vore förmånli-

gare att välja hans reservation, än den vi avgivit. Jag ber dock att få påpeka, att det förslag vi förorda är det som järnvägsstyrelsen framställt, och det bör väl dock vara riktigare att, om man vill gå med på en ökning, taga ett förslag, som avvärgts gentemot andra framkomna krav, än ett förslag, som grundar sig på en enskild motionärs framställning, Örebrointressenterna må tala hur varant som helst för det förslag som kommit från denne enskilde motionär, och det är ju icke underligt, att man såvitt möjligt söker tillgodose sina lokala intressen. Men av statsverkspropositionen får man det intrycket, att då Kungl. Maj:t gått med på en prutning, så är det icke därför att behovet icke varit fullt ådagalagt, utan det har varit av det skäl, som tidigare åberopats. Och Kungl. Maj:t säger här, att »huru ett behov av nya boställshus å samtliga nyssnämnda platser föreligger, torde man dock genom utnyttjande till det yttersta av nu befintliga bostadsmöjligheter och, vad angår en del av stationerna, genom vidtagande därjämte av vissa provisoriska anordningar kunna under ytterligare någon tid tillgodose vederbörande personals behov av boställslägenheter.»

Anslag till husbyggnader vid statens järnvägar.
(Forts.)

Här hör man således, att det är ytterst ogärna Kungl. Maj:t gjort denna avprutning, och när man då vill bevilja ett högre belopp än Kungl. Maj:t begär, kan jag icke anse annat än att det är riktigt, att riksdagens första kammare tillgodoser de krav, som järnvägsstyrelsen framställt.

Det förslag, som motionärerna ha kommit fram med, nämligen att bygga särskilt vid centralverkstäderna i Örebro, har visserligen järnvägsstyrelsen yttrat sig om, då yttranden inforrats från statsutskottet, men i det krav, som av styrelsen framställts till Kungl. Maj:t, har icke alls detta behov kommit fram, och jag förmodar, att om behovet hade varit så stort, som man nu här velat göra gällande, hade säkerligen järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t icke underlåtit att komma fram med krav på att det skulle vidtagas några åtgärder för att avhjälpa bostadsbristen vid dessa centralverkstäder. Men järnvägsstyrelsen har naturligtvis, då den blivit tillfrågad, icke tillbakavisat detta, utan med tacksamhet gått med på att man bygger där. Den påpekar även att i Notviken äro förhållandena sådana, att det där skulle behöva vidtagas åtgärder för att bygga, men statsutskottet har stannat vid att bygga för hela det belopp som föreslagits, 1,900,000 kronor, på en enda plats, nämligen Örebro.

Jag hemställer, huruvida det kan vara lämpligt att låta en hel del andra platser, där det kan befinnas lika nödvändigt att bygga, stå tillbaka och på ett enda år, eller kanske man fördelar det på två år, bygga för ett så stort belopp, som utskottets majoritet föreslagit. Jag tror, att denna kammare går en gyllne medelväg, om den följer den reservation, som jag anslutit mig till, och jag ber ännu en gång att få yrka bifall till densamma.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av herr Svenssons sista yttrande vill jag erinra honom om det gamla ordspråket: »många bäckar små göra en stor å».

Medan jag har ordet, vill jag med anledning av en till mig,

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.

(Forts.)

sedan jag sist yttrade mig, ställde fråga säga, att när riksgäldskontorets svävande skuld nu uppgår till över 200 miljoner kronor, så ingår däri icke den kredit, som bränslekommissionen för närvarande åtnjuter. Denna kredit är upptagen i riksbanken och belöper sig, såvitt jag vet, för närvarande till något över 50 miljoner kronor. Vid ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle utan tvivel detta belopp övertagas av riksgäldskontoret förutom de övriga anslagsbelopp, som föranledas av denna kungl. proposition.

Herr W r a n g e l: I likhet med föregående talare, särskilt herr Lamm och greve Lagerbjelke, finner också jag, att utgifterna för kapitalökning äro synnerligen stora, och även att det är betänkligt, att så ofantliga belopp skola utgå av lånemedel.

Men att anföra detta som ett skäl för att här bevilja det lägre anslaget, kan jag för min del icke vara med om. Jag tror, att man med mycket större fördel kan göra besparingar på andra håll. Särskilt har jag nyss tillåtit mig påpeka anslaget till utveckling av telegraf- och telefonväsendet, vilket stora anslag efter all sannolikhet icke ens kan i sin helhet tagas i anspråk.

Vad frågan om bostadshus i Örebro beträffar, så äro ju samfliga talare ense om att här ett bestämt och stort behov föreligger. Man skiljer sig endast rörande terminen, då detta behov bör tillgodoses. För min del finner jag det just för närvarande vara synnerligen angeläget, att kronan sätter i gång byggande av bostäder, då all enskild byggnadsverksamhet kan sägas helt och hållet ha avstannat. Och om dessa byggnader i varje fall måste komma till stånd, så är det väl just på grund av bostadsfrågans stora sociala betydelse av vikt att icke dröja med att sätta igång det nödvändiga byggandet.

Det är åtskilliga andra skäl, som för mig varit avgörande för den ståndpunkt jag intagit i denna fråga. De ha ju blivit framförda av föregående talare, och jag skall icke uppehålla mig vid dem.

Jag vill till slut endast säga, att jag för min del inom utskottet har anslutit sig till herr Ekmans uppfattning, men jag har ju icke velat reservera mig mot utskottets förslag. På grund av nödvändigheten att göra alla möjliga besparingar skall jag emellertid be att för min del få yrka bifall till herr Ekmans m. fl. reservation.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Jag skall icke med många ord förlänga debatten, ty frågan har ju från olika håll blivit så vidlyftigt behandlad, att den för alla torde vara fullt klarlagd.

Jag vill emellertid med anledning av herr Ekmans yttrande nyss säga några ord. Han tycktes vilja göra gällande att av det järnvägsstyrelsens yttrande som här avgivits, skulle framgå, att denna styrelse kanske gärna såge att en ändring i överensstämmelse med det av herr Ekman gjorda förslaget skedde i dess ursprungliga anslagsbegäran. Jag tror, att den tolkningen går litet för långt. Järnvägsstyrelsen säger i sin framställning om anslag, som finnes intagen i propositionen på sidan 131, i fråga om dessa bostadshus:

»I de flesta fall har styrelsen ansett enda lösningen vara, att på statens bekostnad uppföras erforderliga boställsbyggnader. De krav, som framträtt, hava emellertid varit så avsevärda, att styrelsen trots sin önskan att på ett någorlunda tillfredsställande sätt tillgodose personalen ändock nödgats vidtaga en högst omfattande reduktion av de förslag, som från distriktsförvaltningarna härutinnan framstälts. En följd härav blir givetvis, att å ett flertal orter allt fortfarande stora svårigheter för personalen att erhålla bostäder måste förefinnas, men tror sig styrelsen i det urval, som skett, hava uttagit de fall, som äro mest trängande och behjärtansvärda.»

Sedan framhåller styrelsen skälen för alla dessa framställningar, och bland de nu av herr Ekman föreslagna uteslutningarna finnas ju mycket viktiga saker som ej utan avsevärd olägenhet kunna undanskjutas, såsom banvaktsstugor på linjen Kiruna—Luleå med flera andra kanske lika viktiga saker som bostäder i Örebro, bostäder i Notviken etc.

I det yttrande, som järnvägsstyrelsen på utskottets hemställan avgivit med anledning av motionen, säger den, att om statsfinanserna tillåta, har den heit naturligt ingen anledning att annat än taga emot och söka använda ytterligare medel, men den framhåller också, att för byggnadsverksamhet är den närvarande tiden den mest olämpliga man kan tänka sig och att kostnaderna i alla händelser bli så stora, att man icke ens kan beräkna, att den hyra personalen skulle få betala, kunde komma att betäcka räntan å byggnadskostnaden, utan man får bereda sig på att det blir nödvändigt att lämna tillskott av statsmedel till denna hyra för att täcka räntan därå.

Det må vara, att byggande från statens sida av bostäder för dess arbetare bör ske även under dessa dyra tider, men man kan icke begära, att det skall ske i allt för forcerat tempo. I Örebro är det utan tvivel bostadsbrist, men jag kan icke annat än påpeka, att en sådan bostadsbrist råder på ofantligt många ställen utefter statsbanenätet, och då nu styrelsen har sökt att fördela denna bostadsbyggnad så, att den skulle kunna avhjälpa de värsta bristerna på ett flertal platser, litet här och litet där, så synes mig detta vara bättre än att avstå från allt byggande å en hel del sådana platser och i stället koncentrera sig i så stor skala på en enda plats, Örebro, som av vissa motionärer liksom av herr Ekman och hans medreservanter har föreslagits.

Det är ju dock nu av dem som följa vår reservation hemställt ett så avsevärt anslag som 1,861,700 kronor utom i tilläggsstaten för 1918 föreslagna beloppet 2,000,000 kronor, och det bör ändå på ett år räcka till att göra åtskilligt till avhjälpan av bostadsnöden. Av det yttrande järnvägsstyrelsen avgivit, synes ju, att det står på dagordningen att just i Örebro taga itu med dylika byggnader, men att det blivit undanskjutit till ett följande år. Vid sådant förhållande synes det mig icke kunna vara annat än till sakens gagn, att man nu går på den linje, som av reservanterna herr Nilsson och undertecknad m. fl. anvisats, och som helt och hållet överensstämmer med det av järnvägsstyrelsen själv gjorda förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Anslag till hüs-
byggnader vid
statens järn-
vägar.

(Forts.)

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Strömberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och 3:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innehölls i herr Ekmans m. fl. vid punkten anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Strömbergs m. fl. reservation, uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 A punkten 49, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Strömberg m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 58.

Punkterna 50—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Anslag till
inlandsbanan
mellan Volgsjön
och Gällivare.
vare.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t beträffande kapitalökning vid statens järnvägar under punkt 61 föreslagit riksdagen att till för'sättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1919 anvisa, att utgå av lånemedel, ett reservationsanslag av 3,900,000 kronor.

I sammanhang med denna fråga hade utskottet till behandling förehaft två till utskottet hänvisade, likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 43, av herr *C. J. Asplund*, och den andra inom andra kammaren, nr 54, av herr *J. Olofsson*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville *dels* till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare anvisa reservationanslag å tilläggsstat

för år 1918 av 3,500,000 kronor samt för år 1919 av 8,250,000 kronor, under förbehåll att arbetet särskilt å banbyggnaden från Porjus söderut bedreves i så stor omfattning som vore möjligt utan fördyrande forcering; *dels ock* hos Kungl. Maj:t anhålla, att förslag för nästkommande riksdag måtte framläggas om påbörjande av arbetena å den av 1917 års riksdag beslutade tvärbanan Jörn—Gubbliaure.

Anslag till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

(Forts.)

Utskottet hade i förevarande punkt på andragna grunder hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt med avslag å herrar Asplunds och Olofssons ovanberörda motioner, i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 3,900,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *O. Bergqvist, C. I. Asplund, J. Olofsson* och *A. Andersson* i Råstock, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt herrar Asplunds och Olofssons ovanberörda motion måtte till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 4,500,000 kronor.

Herr *Asplund*: Herr vice talman! Den byggnadsplan för inlandsbanan och dess tvärbanor, som 1916 och 1917 års riksdag godtagit, var baserad på kostnadsberäkningar enligt år 1914 gällande priser. Järnvägsstyrelsen har gjort en omräkning av såväl dessa summor som av övriga anslag grundad på de 1917 gällande högre priserna och över hela linjen begärt därav betingade dyrtidstillägg. Civilministern har emellertid av statsfinansiella skäl ansett sig behöva vidtagna nedsättningar uti järnvägsstyrelsens anslagsaskanden på ett sammanlagt belopp av ej mindre än femton och en halv miljoner kronor, och av denna nedprutning har 38 procent eller 5,850,000 kronor gjorts ensamt på anslaget för inlandsbanan, medan å alla övriga nya statsbanebyggnader inga som helst nedsättningar verkstälts.

Ja, det är ett tyst och tåligt folk, som bor däruppe i Lappmarken, vant vid umbäranden och vant att vänta länge. Man har tydligen följt det minsta motståndets lag, när man gjort avprutningarna på just denna punkt, oaktat befolkningen efter inlandsbanans sträckning har minst dubbelt så långt till järnväg som de sämst lottade orterna t. ex. efter Forsmo—Hotingbanan, vilka orter ha järnväg på båda sidor om sig. Det enda skäl, som i den kungl. propositionen anförts för beviljande av hela det begärda dyrtidstillägget för Forsmo—Hotingbanan, är intresset att förhindra den fortgående omläggningen av handelsvägarna för trakterna närmast Hoting, vilket skulle vara till skada för vissa handelsintressen i Ångermanlands kusttrakter.

Då man anser detta skäl tillräckligt för ökat anslag för denna tvärbana, mot vilket jag för min del ingalunda haft för avsikt att

Anslag till
inlandsbanan
mellan Volg-
sjön och Gälli-
vare.

(Forts.)

inlägga någon som helst gensaga, så synes det mig oförklarligt, att man ansett sig kunna med nära sex miljoner kronor nedpruta motsvarande av järnvägsstyrelsen begärda anslagsökning för själva huvudbanan, som dock såväl av 1916 som 1917 års riksdag tydligt betecknats som den viktigaste och för vars snara fullbordande så många riksviktiga skäl föreligga. Det är nu mer än någonsin förut behövt att snarast få en tryggad inre förbindelseled mellan övre Norrland och det övriga Sverige och detta icke blott ur direkta försvarssynpunkter utan även för annan samfärdsel, sedan vi numera genom förminskade utsikter för avsättning åt öster äro hänvisade att söka ökad sådan åt Västerhavet till och vi genom en för framtiden skärpt främmande kontroll över vår sjöfart över Bottenhavet och Östersjön äro mera än förut i behov av möjligast korta järnvägsförbindelse från Norrland till Vänern och Västerhavet.

Den överbelastade norra stambanan behöver också snarast möjligt en avledning av trafiken på Norrland. Den starka beskattning av skogstillgångarna, som ägt rum efter nu befintliga banor, särskilt efter bränslekommisionens tillkomst, gör det alldeles nödvändigt att man får tillträde till de orörda skogstrakterna efter inlandsbanan, i synnerhet om vi fortfarande skola vara i stor utsträckning hänvisade till inhemskt bränsle.

Däruppe vid Porjus har redan ett järnverk kommit i gång. Ett par nya masugnar äro under byggnad, och ett stort järnverk, däri en stor del av Mellansveriges järnverk äro intresserade, är planerat. Detta medför ett behov av högst väsentligt ökade kol-fångstområden, och det är ytterligare ett skäl, som talar för att man så fort som möjligen kan ske utan fördyrande forcering fortsätter inlandsbanans färdigbyggande söder ut från Porjus. Likaså fordrar den ökade folkmängd, som blir en följd av dessa industrier och av Harsprångets snart blivande utbyggande samt av de andra fabriker, som äro planerade däruppe, baserade på kraft från Porjus och Harsprånget, även en ökad tillförsel av lantmannaprodukter, som man till stor del endast har att vänta söderifrån efter inlandsbanan.

Banans färdigbyggande är även av den allra största betydelse icke blott för jordbrukets utveckling i Lappland utan även för jordbruket i Jämtland samt i de västra delarna av Mellansverige genom att den medför en bekväm och kort trafikled för den stora tillverkning av konstgödselmedel, som planeras uppe i Porjus och Gällivare.

Utskottet har motiverat sin ståndpunkt med att enligt dess och Kungl. Maj:ts förslag i allt fall 1,400,000 kronor anvisats utöver vad tidigare beräknats på 1919 års stat. Emellertid utgör av järnvägsstyrelsens anslagskrav icke mindre än 4,150,000 kronor dyrtidstillägg för de för 1917 och 1918 redan beslutade arbetena. I anslag för 1919 återstår således av den utav Kungl. Maj:t föreslagna summan i själva verket endast 1,750,000 kronor, d. v. s. man har nedsatt byggnadsplanens 4,500,000 kronor med ej mindre

än 2,750,000 kronor och därtill helt strukit det av dyrtiden för-
 anledda tillägget för 1919 på 3,100,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har anfört ett i propositionen och i stats-
 utskottets motivering åberopat skäl, nämligen att brist på räls
 och järn till överbyggnader för broar m. m. gör det ovisst, huru-
 vida hela det för 1917 och 1918 beräknade ökade anslaget kan
 komma till användning, och har därför järnvägsstyrelsen inskränkt
 sig till att begära å 1918 års tilläggsstat 3,500,000 kronor i stället
 för 4,150,000 kronor. Detta skäl är likväl nu till större delen
 undanröjt, sedan järnvägsstyrelsen uppgjort kontrakt om leverans
 av all behöfvlig räls för de närmaste tre åren och järnpriserna i
 övrigt avsevärt nedgått.

Utskottet åberopar vidare de statsfinansiella synpunkterna men
 söker trösta med möjligheterna att få nu avstyrkta belopp bevilja-
 de å tilläggsstat för 1919. Jag hemställer, huruvida ett års upp-
 skov med särskilt den halvannan miljon kronor, som begärts för
 1918 utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, kan vara tillräckligt mo-
 tiv för att nu hindra de planerade arbetena i år och direkt åstad-
 komma ökad arbetslöshet. Emellertid hava reservanterna tagit så
 stor hänsyn till dessa statsfinansiella svårigheter, att de endast yr-
 kat på 2,100,000 kronor av de 5,850,000 kronor, varmed järnvägs-
 styrelsens anslagsäskande har nedsatts. Av dessa 2,100,000 kro-
 nor komma 1,500,000 kronor på 1918 års tilläggsstat, där anslaget
 då skulle belöpa sig till av järnvägsstyrelsen begärda 3,500,000
 kronor. Övriga 600,000 kronor komma på 1919 års stat, varigenom
 detta anslag ökats till i byggnadsplanen beräknade belopp 4,500,000
 kronor utan dyrtidstillägg.

Jag anhåller således att få yrka bifall till den vid betänkan-
 det fogade av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lam m: Det torde icke vara behöfvligt, att jag i likhet
 med den siste ärade talaren ingår på någon dryftning av betydelsen
 av inlandsbanan. Den saken har behandlats här förr, så att dess
 stora och allmänna betydelse torde stå klar för riksdagens första
 kammare. Det är icke heller fråga om att på något sätt stoppa det
 fortsatta byggandet av inlandsbanan, utan här är det av rent bud-
 getära hänsyn nödvändigt att se, om man kan göra någon nedsätt-
 ning i det anslag, som begärts av statens järnvägar, och då den siste
 ärade talaren sade, att nedsättningen för inlandsbanan utgör tret-
 tioåtta procent av all den nedsättning, som civilministern föreslagit på
 hela budgeten för statens järnvägar, så får man i alla fall taga i be-
 traktande, att här begärdes också ofantligt mycket. Statens järnvä-
 gars framställning går löst på elva och trekvarts miljoner kronor,
 och då får man icke förvånas över att här, där man verkligen har
 tillfälle att kunna göra en nedprutning, civilministern även gör en
 sådan.

Nu säger civilministern, att inlandsbanan borde bli färdig så
 snart som det är möjligt och att det nu beräknats, att den skall bli
 färdig till år 1924, och för den händelse, att omständigheterna till-

Anslag till
 inlandsbanan
 mellan Volv-
 sjön och Gälli-
 vare.
 (Ports.)

Anslag i den
inlandsbanan
mellan Västgö-
tön och Gäll-
vare.
(Forts.)

låta det, är det en möjlighet, att man för kommande år höjer anslagen med det belopp, varmed man nu med hänsyn till de finansiella förhållandena måste nedpruta det. Det är salunda på intet sätt något åsidosättande av betydelsen av denna linje, utan det är helt enkelt därför att man anser, att det är nödvändigt att icke göra staten alltför dryg, som man här gått med på en nedprutning.

Lika stor nedprutning har visserligen icke gjorts på bibanorna, men där gäller det på det hela taget mindre belopp, och var och en kan förstå, att bibanorna äro minst lika viktiga som själva inlandsbanan.

Nu har den senaste ärade talaren, som helt naturligt alltid varmt intresserat sig för inlandsbanans färdigbyggande, även anfört några speciella skäl för att man icke skulle följa Kungl. Maj:t. Han har talat om den överbelastning, som råder på Norrlandsbanan, den norrländska kustbanan, och den känna vi ju alla till, men den är att tillskriva särskilda omständigheter. Sjötrafiken norrut, är ju på grund av de förhållanden, som vi nu leva under, begränsad till det minsta möjliga, och då är det klart, att med såväl transitering som även verklig kommunikation med Norrland för närvarande den norrländska stambanan måste bli mycket överbelastad.

Därefter anförde talaren vissa andra skäl som skulle föranleda riksdagen att gå med på det högre anslaget. Han talade om utvidgningen av smältverket i Porjus, som nu pågår. Ja, men Porjus har redan järnvägsförbindelser, så att för den skull torde väl inga extra åtgärder behövas. Sedan talade han om de mellansvenska järnbruckens anläggande av ett nytt tackjärnsbruk däruppe. Men den frågan är, såvitt jag har mig bekant, ännu icke klar, och de sista uppgifter, som jag fått, tyda snarast på att det kommer att förläggas till Svartön vid Luleå. Således kan denna sak icke i detta hänseende spela någon större roll. Den är i varje fall icke avgjord. Vad beträffar utbyggandet av Harsprånget ber jag att få fästa uppmärksamheten på att den frågan ännu icke föreligger för riksdagen, och i varje fall torde järnvägen till Harsprånget bli färdig, till dess det skall utbyggas och mellan Porjus och Harsprånget är det efter vad man sagt mig endast omkring 8—9 km. avstånd.

Vad sedan rälspriset beträffar är det visserligen sant, att statens järnvägar gjort upp ett kontrakt om leverans av räls — det var icke så särdeles billigt och tydde icke på någon nedgång av järnpriset — men det är icke detsamma att ha gjort upp om leverans som att att ha fått levererat. Rälsen torde för övrigt icke vara avgörande i den föreliggande frågan, ty man är i saknad av räls på många andra banor, som nu äro under byggnad, men som man icke kan fortsätta att bygga just på grund av brist på räls.

Beträffande arbetslösheten har jag mig icke något bekant om den. Jag har visserligen hört, att vid byggandet av banan sederut från Porjus till Jockmock skulle på grund av syndikalistisk verksamhet hava varit ganska mycket trassel i fråga om själva arbetet, men jag har icke hört att där ännu varit tal om någon arbetslöshet. Det är ju icke heller meningen att helt och hållet indraga anslaget

utan endast att icke gå så långt som järnvägsstyrelsen begärt. Arbetet kommer således i varje fall, såvitt jag kan förstå, att fortgå med byggandet av banan norrifrån söderut.

Jag får på dessa grunder, herr vice talman, yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Anslag till
inlandsbanan
mellan Volg-
sjön och Gädd-
vare,
(Forts.)*

Herr Bergqvist: Herr vice talman, mina herrar! När riksdagen beslöt sig för att bygga inlandsbanan, var det ett verkligt stort, fosterländskt beslut, som fattades. Detta beslut har väckt glädje och förhoppningar i många svenska hem däruppe i de stora vidderna land, där det bor ett folk, som får kämpa med den karga naturen, med det hårda klimatet, med de långa, mörka vinternätterna. Jag tänker, att varje svensk gärna unnar denna befolkning den lättnad i dess existensvillkor, som en kommunikationspulsåder genom de vidsträckta bygderna kommer att medföra. Nu ha emellertid förhållandena gestaltat sig så, att allting fördyrats, och därför hava icke heller de beräkningar, som gjordes upp, när man utarbetade planen för inlandsbanans färdigbyggande och de därtill anknutna tvärbanorna, hållit streck. Man beräknade, att dessa byggnadsföretag skulle vara färdiga till år 1924, och att detta skulle kunna ske med ett årligt anslag av omkring $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor från och med år 1919 till och med år 1922. För år 1923 skulle det bli någon minskning i beloppet, och år 1924 skulle anslaget utgå med ett relativt ringa belopp. Om man nu emellertid stannar vid dessa summor, är det självklart, att inlandsbanans färdigbyggande kommer att mycket fördröjas. Därför har det satts i fråga, att riksdagen skulle bevilja större anslag för nämnda arbetsföretag. Järnvägsstyrelsen har gjort en beräkning, enligt vilken, om man skulle kunna vidhålla den ursprungliga planen, det skulle behövas för år 1919 ett anslag av 11,750,000 kronor. Kungl. Maj:t har icke ansett sig kunna gå med på detta utan nedsatt beloppet med icke mindre än 5,850,000 kronor. I en vid riksdagen väckt motion har emellertid hemställts, att de medel, som av järnvägsstyrelsen beräknats, måtte av riksdagen beviljas. Till förmån för denna motion hava några av statsutskottets ledamöter reserverat sig mot det av majoriteten fattade beslutet. Dessa reserveringar hava emellertid icke gått så långt, som järnvägsstyrelsens beräkningar föranledde, utan stannat vid ett belopp av 8 miljoner kronor, av vilket belopp $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor skulle upptagas på 1919 års stat och $3\frac{1}{2}$ miljoner på tilläggsstat för år 1918.

Jag anhåller att på det livligaste få förorda bifall till denna reservation. Jag vill göra det särskilt av hänsyn till den ortsbefolkning, som i försäta rummet skulle få gagn av den här ifrågavarande järnvägsbyggnaden. Den förste talaren, som yttrade sig i denna fråga, sade, att det är ett tyst och tåligt folk, som bor där uppe i dessa trakter, och jag vill på det mest oförbehållsamma sätt instämma i detta omdöme. Men jag vill tillägga, att det ock är ett segt släkte. De förhållanden, under vilka lappmarksbefolkningen får draga sig fram, äro synnerligen svåra, och en sydsvensk kari

*Anslag till
inlandsbanan
mellan Volg-
sjön och Gälli-
øare.
(Förts.)*

knappast göra sig en föreställning därom. Vi hava ju visserligen stambanan, som stryker fram genom Norrland, men om man tänker på några av de orter, som komma att beröras av inlandsbanans fortsättning, skall man finna, huru illa ställda dessa nu äro, trots den bana, som redan förut går genom Norrland. Jag tänker på t. ex. Arjeplogs församling, som är en av de sista, som kommer att beröras af inlandsbanan och tvärbanorna. Kyrkplatsen ligger icke mindre än 17 mil från närmaste järnvägsstation. Ända till 10 mil ovanför denna kyrkplats bo människor. Man förstår, att en befolkning, som har så långt till närmaste kommunikationsled, måste ha det mycket svårt, och att den naturligtvis med otålighet väntar på att en förbättring skall inträda. Man framhåller ofta, och detta icke utan ett visst skäl, att denna befolkning är trög. Ja, men är det så underligt, om så är fallet? Efter att under århundraden ha levat så isolerad, som denna befolkning gjort, och under de hårda klimatiska förhållanden och de umbäranden, som den fått vidkännas, är det icke så mycket att förundra sig över, om en viss tröghet och indolens gripit dem. Men kommer nu denna järnväg till stånd, är det att förvänta, att den skall medföra en allmän folkväckelse i lappmarksbygderna samt medföra impulser och kraft till nya ansträngningar för att bereda befolkningen utkomst och lägga bygderna under odling.

Det är utan tvivel ett fosterländskt intresse av stor betydelse, att denna bana blir färdig så fort som möjligt. Jag tänker då icke bara på den strategiska betydelse, man har tillämnat densamma, och icke blott på betydelsen av att dessa trakter komma i förbindelse med Sverige i övrigt. Jag tänker framför allt på den väckelse och nyfödelse, som en bana utan tvivel kommer att medföra hos befolkningen, vilket kommer att betyda mycket icke endast för orten ifråga utan för hela fäderneslandet. Slutligen vill jag ock påpeka, att flera av socknarna i gränstrakterna under alla tider med sin handel varit hänvisade till Norge. Det bör ju ligga i Sveriges intresse att så fort som möjligt draga denna befolkning över hit till Sverige, så att den måtte få sin naturliga samfärdsel med sitt eget hemland.

Ur dessa synpunkter anser jag för min del det ytterst önskvärdt och nödvändigt, att inlandsbanan färdigbygges utan uppskov efter den plan, som är uppgjord. Nu har man visserligen framhållit de rent finansiella förhållandena såsom en sak, som måste tagas största hänsyn till. Ja visst, det är synnerligen stora krav som ställas på landets ekonomiska bärkraft i dessa tider, men är man alldeles viss om, att landet får lättare att bära dessa utgifter framdeles än nu? Är det icke tvärt om så, att man under dessa år sannolikt har bättre hjälpkällor och större tillgångar än man har att förvänta under kommande tid, då kriget slutat? Man torde icke efter krigets slut kunna räkna med de stora konjunkturvinster och andra skattekällor, som nu riklösen flöda. Det torde kanske därför bli mycket svårare att då fullfölja sådana arbeten som det ifrågavarande.

Jag skall nu icke taga kammarens tålomod längre i anspråk.

men jag ber att, i anslutning till vad jag yttrat, få på det livligaste tillstyrka bifall till den av mig jämte flera andra vid utskottets betänkande fogade reservationen rörande denna punkt.

Anslag till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

(Forts.)

Herr *Asplund*: Jag skall endast be att få säga några ord i anledning av herr *Lamms* yttrande.

Järnväg finnes visserligen till *Porjus*, men kolskogarne, som skola leverera kol till järnverket, ha de inte. Då det redan finnes ett järnverk i *Luleå*, så måste det planerade stora järnverket, även om det ej skulle förläggas i *Porjus* utan i *Luleå*, söka sitt kolbehov på annat håll och nya kolfångstområden i övre *Norrland* måste göras tillgängliga genom inlandsbanan, då järnverket ej gärna kan taga sina kol från södra *Norrland* i konkurrens med *Bergslagens* järnverk. Man har talat om sjötrafikens återställande till vad förhållandet var före kriget och att därigenom en avlastning av trafiken å stambanan i *Norrland* skulle möjliggöras. Men det kan dröja mycket länge, isynnerhet om vårt tonnage bliver mycket mindre, än det var före kriget. Och vi veta icke heller, huru förhållandena i *Östersjön* komma att bliva.

Slutligen är det givet att, om det visserligen icke hörts av någon arbetslöshet i övre *Norrland* ännu, sådan dock kan komma att uppstå, när arbetet måste inskränkas på *Inlandsbanan*, ifall det beräknade anslaget så starkt nedsättes.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herrar *Asplund* och *Bergqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 A punkten 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Bergqvist* m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja --- 54;

Nej --- 44.

Punkterna 63—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76 och 77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 112, angående personligt tillfälligt lönetillägg åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar;

nr 122, med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt och dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst;

nr 130, angående provtaxering under år 1918 för beräkning av kommunal skattskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i vissa förslag till omläggning av det kommunala beskattningsväsendet;

nr 131, angående försäljning till Juckasjärvi socken samt Juckasjärvi församling och Vittangi kapellförsamling av vissa kronan tillhöriga områden i Kiruna municipalsamhälle;

nr 132, angående tillstånd för två befattningshavare i civildepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 133, angående resebidrag till vissa patienter vid radiumhemmet i Stockholm; samt

nr 135, med förslag till lag om fattigvården m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 18 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1918 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Under hänvisning till vad utskottet i sitt utlåtande nr 18 A under punkt 49 anfört och hemställt, hade utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt, att riksdagen måtte för husbyggnader på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Reservation hade anförts, av herrar *O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, H. F. Lamm, H. Andersson* i Skivarp, *J. Olofsson* och *G. Odqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för husbyggnader på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Herr Nilsson, Johan: Jag anhåller att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Strömberg med flera avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Anslag till husbyggnader vid statens järnvägar

Anslag till hus-
byggnader vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att rörande nu föredragna punkt annat yrkande ej förekom-
mit än, av herr Nilsson, Johan, att det förslag skulle antagas, som
innehölles i den av herr Strömberg m. fl. vid punkten avgivna re-
servationen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets
hemställan samt vidare på bifall till herr Nilssons yrkande; och för-
klarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 24—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 42 och 43.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-
tillägg åt hospitalsläkaren vid Östersunds hospital K. J. T. Frei-
denfelt;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt
för revisorn och bokhållaren hos statskontoret A. A. Tersmeden att
för ålders tillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående med-
givande för intendenten i överintendentensämbetet F. H. V. Eckert att
övertgå till byggnadsstyrelsens avlöningsstat;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående med-
givande för vaktmästaren hos kommerskollegium Carl Gustaf Malm-
ström att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänst-
göring;

nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt
vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden; samt

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt
personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengö-
ringsarbete hos statens verk och myndigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt avlidne linjearbetaren vid telegrafverket E. G. Lindgrens barn;

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ålderstillägg åt vaktmästaren i riksgäldskontoret C. J. Johansson; och

nr 28, i anledning av justitieombudsmannens framställning om pension för skrivbiträdet i justitieombudsmansexpeditionen A. E. Kindelius.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt biföls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålets gång inom justitieombudsmansexpeditionen m. m. anvisade anslag.

Höjda anslag till befordrande av göromålets gång inom justitieombudsmans-expeditionen m. m.

Med föranledande av en utav justitieombudsmannen i hans till innevarande års riksdag avgivna ämbetsberättelse gjord framställning hade utskottet i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1:o från och med den 1 januari 1919 fastställa avlöningen till ett kvinnligt skrivbiträde å justitieombudsmansexpeditionen till 1,600 kronor, därav 550 kronor skulle anses utgöra tjänstgöringspenningar, vilken avlöning skulle till den del, som ej utgjorde tjänstgöringspenningar, kunna höjas efter 5 år med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor;

2:o medgiva justitieombudsmannen att av 1918 års förslagsanslag till avlöning, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition använda, utöver förut anvisade belopp, ytterligare högst 2,000 kronor för bortarbetande av uppkommen arbetsbalans å justitieombudsmansexpeditionen; samt

3:o bevilja från och med år 1919 ett årligt anslag av 5.200 kronor att, emot behörig redovisning, användas till bestridande av expenser för justitieombudsmannens och tryckfrihetskommitténs expedition, vikariatsersättning m. m.

Herr Nilson, Karl August: Ehuru jag icke ämnar göra någon framställning om ändring av utskottets förslag, finner jag mig dock böra fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som jag anser vara värt att vid detta tillfälle påpekas. Här begär justitieombudsmannen ett anslag för befordrande av bortarbetande av kvarliggande frågor på hans expedition. Ett sådant anslag har funnits förut, det har blivit litet grand utökat, och justitieombudsmannen redogör för huru de överliggande målen ökats år från år, såsom kammaren behagade finna på andra sidan i utskottets betänkande. Därav framgår, att antalet mål, som lågo över från år 1914 till år 1915 voro 21, från år 1915 till år 1916 24, från år 1916

Höjda anslag
till beford-
rande av göro-
målen gång
inom justitie-
ombudsmans-
expeditionen
m. m.

(Forts.)

till år 1917 36 och från år 1917 till år 1918 93. Då detta ärende behandlades i utskottet, ansåg man sig där behöva undersöka förhållandet litet närmare. Det visade sig då, att justitieombudsmannen begär att få ha två extra personer till hjälp, en amanuens och en extra föredragande, men dessa två personer skola icke vara helt anställda. Den ena amanuensen, är anställd i nedre justitierevisionen och har där sin huvudsakliga sysselsättning, och den extra föredraganden, har också annan sysselsättning, som utgör hans huvudsakliga arbete. Jag har för min del ansett, att detta är ett oriktigt användande av arbetskraft. Att plottra sönder arbetstiden på flera olika områden, att sätta en person att arbeta i dag här och i morgon på ett annat ställe synes mig vara fullkomligt oriktigt. Man lät undersöka, huruvida dessa föreslagna två personer skulle kunna sammanslås i en person, som bleve helt anställd. Det visade sig, att justitieombudsmannen icke hade den uppfattningen, och utskottet kunde naturligtvis icke vidtaga någon åtgärd i den riktningen. Emellertid sammanhänger detta med ett påpekande, som lagutskottet tidigare gjort beträffande överliggande ärenden på justitieombudsmannaexpeditionen, och jag finner det nödvändigt, att man påtalar detta s. k. mångsyssleri, som till synes florerar inom ämbetsverken i mycket stor utsträckning. Det vore på tiden, att man i det fallet toge under omprövning, huruvida icke full sysselsättning borde beredas en person på ett område, så att icke hans arbetstid och arbetskrafter delades upp på flera. Han kan naturligtvis icke bliva till samma nytta, icke bliva förtrogen med förhållandena på det sättet. Vi känna alla till huru riksdagen måst förut vidtaga åtgärder för att underlätta arbetet inom nedre justitierevisionen. men ändå synes det hur man här kan taga bort en person därifrån, som arbetar en del av dagen där och den andra delen hos justitieombudsmannen. Det synes mig vara fullständigt oriktigt, och jag har velat fästa riksdagens uppmärksamhet på detta förhållande, i förhoppning att man till ett annat år möjligen skall kunna få frågan annorlunda ordnad, då det alldeles tydligt visar sig, att på justitieombudsmannaexpeditionen fullväl behövs en helt sysselsatt föredragande, en person som hos sig kan förena båda de uppgifter, som här föreslås att fördelas på två personer.

Jag har som sagt, herr greve och talman intet yrkande, men jag har endast velat fästa uppmärksamheten på förhållandet

Herr Hedenstierna: Blott ett par ord för att tillkännagiva, att den uppfattning, som herr Nilson framfört, ingalunda gjorde sig mera allmänt gällande inom utskottet. Det fanns där ej någon annan än herr Nilson, som uttalade sig för antydda åtgärden. Man ansåg i likhet med justitieombudsmannen, att det finnes föga skäl att stadigvarande anställa en fullt kvalificerad person å justitieombudsmannaexpeditionen för ett sådant uppdrag som det vilket nu utföres av amanuensen. För övrigt har justitieombudsmannen meddelat, att den kvalificerade person, han nu önskade för tillfället få anställa

för att biträda att avverka ärenden som ligga efter, endast skulle behövas under något år, möjligen detta och nästa år

Jag har velat giva tillkänna detta, så att icke kammaren må få den omfattningen, att i utskottet den av herr Nilson framförda åsikten allmänt gjort sig gällande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Höjda anslag till befordrande av göromålens gång inom justitieombudsmans-expeditionen

m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av militieombudsmannens framställning angående tillfällig ökning av anslaget till befordrande av göromålens gång, till expenser och till resekostnader;

nr 31, i anledning av väckt motion angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengöringsarbete hos riksdagens verk och myndigheter; samt

nr 32, angående ifrågasatt höjning av den till riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna utgående ersättning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om stadgande av viss skyldighet för ägare eller innehavare av skogbärande mark, som gränisar till annans åker, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändring i 35 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i tiderna för jakt å hare, ripa, hjärpe, tjäder och orre i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands fjälltrakter.

Om ändrade jakttider beträffande visst viltbråd

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 105, hade herr *Rosén* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:tt anhålla, att Kungl. Maj:tt täcktes verkställa utredning rörande förändrade jakttider å hare, ripa, hjärpe, tjäder och orre i Norrbottens.

Om ändrade
jakttider be-
träffande visst
villibråd.
(Forts.)

Västerbottens och Jämtlands fjälltrakter, samt därefter vidtaga den åtgärd, som därav kunde föranledas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Rosén: Jag ber att få yttra några ord rörande detta betänkande.

I motionen har begärts utredning rörande viss förskjutning i jakttiden för vilt inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands fjälltrakter. Det är således icke fråga om någon förlängning i jakttiden. Emedan parningstiden och häckningen i fjälltrakterna komma betydligt senare än i kustlandet är den nu gällande tiden för jaktens början fullkomligt olämplig. I allmänhet är det så, att jakten icke börjar förrän i november, ehuru den är tillåten redan den 22 augusti, men det förekommer dock, att personer jaga även de outvecklade viltungarna. Det viktigaste är emellertid, att jakttiden förlänges en månad på våren, framför allt därför att jakten är tillåten i Norge till den 1 april, men i Sverige endast till den 28 februari. Denna olikhet gör, att fjällbefolkningen får se på huru norrmännen fånga de ripor, som kanske kommit över från svenska sidan. Utskottet har icke haft närmare kännedom om dessa förhållanden, utan vänt sig till en tjänsteman i naturhistoriska riksmuseet för att få närmare upplysning. Jag trodde annars, att det var domänstyrelsen, och icke något museum, som hade hand om jaktvärden i landet. Museitjänstemannen förklarar, att det är riktigt, att viltet utvecklas senare i fjälltrakterna, men motsätter sig likväl en ändring, därför att i de jämtländska fjälltrakterna jakten, som bekant, är utarrenderad till åtskilliga stockholmsherrar, som betala bra, och med hänsyn till detta är det, som man icke vill hava någon ändring, då det anses lämpligt, att dessa få jaga med stående hund till den 1 oktober. Sådan utarrendering förekommer emellertid icke i de båda nordligaste länens fjälltrakter. Om det kan anses vara lämpligt att taga hänsyn till detta förhållande i Jämtland, bör det likväl icke vara avgörande för de båda andra länen. Beträffande dessa borde man kunna taga hänsyn till befolkningens önskningsar.

Den pånekade olägenheten för den svenska fjällbefolkningen med olika jakttider på ömse sidor om riksgränsen har utskottet icke med ett enda ord berört i sitt utlåtande. Man har i stället uttalat betänkligheter beträffande möjligheten att kunna kontrollera, huruvida jakt förekomme på olovlig tid, i fall gränsen bestämdes, såsom i motionen föreslagits, eller till odlings- och skyddsskogsgränserna. Anledningen till detta uppgives vara, att dessa gränser icke äro utstakade på marken. Men det finnes i jaktstadgan åtskilliga andra bestämmelser, som är mycket mera svävande, exempelvis beträffande Li-la Karlsö, där jakt icke är tillåten 1.500 meter från stranden. Jag vill fråga: är den gränsen i havet utstakad? Jag har ansett mig kunna föreslå en sådan gräns, då överjägmästaren i Umeå distrikt föreslagit odlingsgränsen, och ännu mera därför att i jaktstadgan skyddsskogsgränsen finnes upptagen. Det är nämligen så, att man

får använda snaror och giller vid jakt ovanför skyddsskogsgränsen i Jämtland, och kan man använda den gränsen i det fallet, bör man också kunna begagna den i det nu ifrågavarande fallet. Men utskottet har tydligen icke känt till vad jaktstadgan innehåller.

*Om ändrade
jakttider be-
träffande visst
villibråd
(Forts.)*

Herr Wallenberg nämnde häromdagen, att okloka förordningar demoralisera folket. Det var på tal om en jaktfråga, som detta yttrades. Jag vill understryka det uttalandet, ty oklok är den förordning, som icke tager hänsyn till de klimatiska förhållandena i en sådan fråga som denna, och vem som helst bör kunna förstå att i fjällbygden, omkring 40 å 50 mil från kusten, de klimatiska förhållandena äro helt annorlunda än vid kusten. Och man må icke heller undra mycket på ett uttalande, som domänstyrelsen gjort i sin senaste berättelse i fråga om jakten, där det heter, att beträffande Norrbotten och Västerbotten äro överträdelser av jaktstadgan mycket vanliga och svåra att lagligen beifra. Varför förekomma talrika överträdelser? Jo, därför att det är en oklok författning, och okloka författningar demoralisera folket. Men häri vill icke jordbruksutskottet hava ändring. Jag har i detta fall icke begärt annat än en utredning i frågan huruvida det ej vore lämpligt förskjuta jakttiden en månad, så att jakten kunde bedrivas på tider, som vore bättre avpassade efter ortsförhållandena, och det tycker jag är en så billig begäran, att utskottet gärna kunnat vara med därom i dessa livsmedelsbristens tider.

Jag hemställer om bifall till min motion.

Herr H o l m q u i s t: Det är ju mycket vanligt att en motionär icke finner sitt intresse fullt tillgodosett, då ett utskott icke kunnat gå in på de idéer, som ligga bakom och innelykta i hans motion. Jag vågar dock påstå, att jag tycker att utskottet i föreliggande ärende varit så pass villigt att söka få utredningen i denna sak objektiv, att motionären borde ha varit besjälad av en viss välvilja, då det gäller ett omdöme om utskottets allmänna intresse för hans motion. Det är emellertid tre olika synpunkter, som utskottet här lagt på frågan, vilka alla tre gå emot motionären.

Motionären säger först, att egentligen borde det vara domänstyrelsen, som här skulle ha rätt att kalla sig sakkunnig källa och sålunda kunde yttra sig med fackmannablick. Jag tror ändå motionären vid närmare eftertanke skall nödgas erkänna, att professor Einar Lönnberg hör ha en viss rätt att kallas fackman på detta område. Jag erkänner gärna, att det är ett så speciellt område, att fackmännens antal på detsamma är ganska litet, men jag tror ändå, som sagt, att han kan räkna sig såsom en sådan.

Det första motionären här anförde för en sådan förändring i jakttiden, som i motionen påyrkats, är det, att ovan av motionären angivna gränser utvecklingen av ungviltet skulle gå långsammare än nedom dessa gränser. I denna del säger den fackman, som här om uttalat sig, att fortplantningen beträffande här ifrågavarande djurarter visserligen vore något senare i fjällen än på låglandet,

*Om ändrade
jakttider be-
träffande visst
villebräut.*

(Forts.)

men ginge utvecklingen under normala år så mycket snabbare inom iörstnamnda trakter, att denna tidsskillnad vid jakttidens början i regel vore utjämnad. Förefunnnes någon skillnad i utvecklingen, skulle denna snarare ställa sig till fjällräglarnas fördel än motsatsen. Darmed torde det vara tämligen klart, att enligt professor Lönnbergs uppiattning, det är en oriktig åskådning, för vilken motionären när gör sig till tolk.

Vidare sade motionären något om stockholmsherrarnas jaktförhållanden sarskilt då det gällde Jämtland, och det är ju riktigt, att där finnas en del utarrenderade jaktmarker, vilkas användning för jakt egentligen sker ur nöjes- eller sportsynpunkt eller hur man vill kalla det motiv som besjälar en del förmöget folk, som kommer dit upp och utövar jakt. Å andra sidan får man, om det är riktigt såsom en riksdagens ledamot uppgivit, att stockholmsherrarna betala en ripa med ungefär 100 kronor, då det gäller arrendet, väl ändå erkänna, att för viss del av befolkningen däruppe det bör vara en stor fördel att få jakten utarrenderad; men att arrendera ut den under sådan tid, som motionären vill ha bestämd för jakten, låter sig icke göra av skäl, som blivit av utskottet i dess utlåtande angivna. Jag tror således, att lägger man ekonomiska synpunkter på denna fråga, bliver man allt mindre övertygad om att motionärens synpunkter i detta fall äro sådana, som skulle tillgodotagas av befolkningen i vissa delar av det av honom angivna området.

Vidare har utskottet, som härvid åberopar sig på professor Einar Lönnberg såsom sakkunnig, påpekat att med de av motionären angivna gränserna bleve det förenat med mycket stor svårighet att på marken få fram det område, där jakten skulle vara ordnad såsom motionären angiver, och man får väl ändå erkänna, att odlingsgränsen är mycket svår att påvisa och upprätthålla; och att detta, i enlighet med fackmäns uttalanden, skulle leda till ganska egendomliga inadvartenser, såsom utskottet jämväl påpekat, det kan väl ändock knappast bestridas. Emellertid har utskottet endast förklarat, att med hänsyn till de erinringar och invändningar, som gjorts i föreliggande fråga, det icke haft fullt klarhet om behovet och nödvändigheten av den av motionären påyrkade förändringen i jakttiden, och jag tycker att en sådan förklaring från utskottet skulle kunna godtagas av motionären, som själv åberopat en person, vilken såsom jag förmodar är ganska inne i förhållandena, nämligen överjägmästaren i dessa trakter, vilken erkänner, att han icke är kompetent att bedöma vad som är det rätta i detta fall, samt uttalar, att han icke heller känner någon som kunde yttra sig med verklig kändedom om dessa förhållanden. Jag kan icke finna annat, än att utskottet gjort vad man skäligen kan begära av utskottet för att få denna specialfråga utredd.

Å andra sidan har utskottet påpekat en anordning, varigenom saken skulle kunna få all den utredning, som överhuvud taget kan åvägbringas, och det vore att gå med denna fråga direkt till

Kungl. Maj:t. Jag får säga, att utskottet gjort allt vad man kan begära då det anvisat denna utväg. Utan att på något sätt vilja ifrågasätta att icke den väg motionären här behagat välja, fränsett att den är fullkomligt laglig, även kan under vissa förhållanden vara riktig, så borde det hava varit för målets ernående naturligare, att motionären vänt sig till Kungl. Maj:t, då därigenom frågan erhållit sådan utredning som erfordras. Utskottet har påpekat, att detta enligt utskottets mening vore ett lämpligt sätt, och det är ju bekant, att denna utväg kommit till användning i, jag kan säga, hundratals fall av liknande art. Först på denna väg tror jag, att frågan blir helt utredd såsom den bör bli, och därför, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om ändrade
jakttider be-
träffande vissat
villebråd.*

(Forts.)

Friherre Silfverschiöld: Herr greve och talman! Jag skulle vilja trycka på en särskild punkt som av en i ämnet hörd sakkunnig blivit berörd. Han säger, att det är tvivelaktigt, huruvida stammen kan anses nog stark för att tillåta en förlängd jakttid, och jag vill för min del framhålla, att villebrådet uppe i dessa trakter tyvärr avtagit under en följd av år, så att det redan nu från sakkunnigt håll höjts röster med yrkanden, som gå ut på att jakttiden skulle inskränkas i stället för att utsträckas.

Enligt motionärens uttalande är det nu visserligen icke mening att denna tid skulle förlängas, utan förskjutas, men jag vill framhålla att det är lika skadligt. Om man genom att ändra jakttiden skulle minska skyddet för det vilda, kunna vi tänka oss litet var, huru livlig och intensiv förföljelsen av detsamma skulle bli i de norrländska fjälltrakterna, allra helst med nuvarande priser på allt vilt. Och jag tror att det bleve en allför stor misshushållning med villebrådet för den tillfälliga vinstens skull. Striden står nog här mellan jägare och dem, som snara villebrådet, och jag vill framhålla, att med jakt kan man icke gå så illa åt det vilda som med snaror. Nu är det så, att den jakt, som bedrives av de s. k. sportjägarne, måste försiggå tidigt nog på hösten; senare än i september kan man icke begagna sig av detta jaktsätt, då dessa fåglar icke längre, såsom man säger, trycka för hunden.

Jag vill vidare framhålla vad som i utskottets motivering också erinrats, att denna jakt betalas mycket väl, vilket är till betydande förmån för jordägaren, och jordägaren i detta fall är icke blott staten utan även enskilde. Snarfångsten, som användes av innebyggarna i dessa trakter är ett ganska grymt och osmakligt jaktsätt och går som sagt illa åt stammen.

Det har nu mycket talats om, huru det är ställt i Norge, att jakttiden där skulle vara utsträckt längre än i Sverige. Av personer, som äro sakkunniga på området, har jag hört, att det visat sig, att villebrådsstammen i Norge gått betydligt tillbaka, och detta särskilt på grund av det intensiva och utvecklade fångstsättet med snaror vilket underlättas genom den utsträckta tiden.

Jag tror därför, att det vore ytterst beklagligt, om man skulle slå in på den väg, som motionären föreslår. I avseende å olika jakt-

*Om ändrade
jakttider be-
träffande visst
villebråd.
(Forts.)*

tider inom samma provins tror jag, dock i motsats till motionären, att det är av en viss betydelse, såsom professor Lönnberg framhållit, att man på marken icke så lätt kan angiva denna skyddsskogsgräns. Jag får säga, att jag inom utskottet gärna varit med om att skriva något kraftigare i utlåtandet uppe på sid. 5 och säga rent ut att med hänsyn till angivna omständigheter det vill synas utskottet som om full klarhet ingalunda skulle föreligga o. s. v. i stället för »ej skulle föreligga», men för enighetens skull inom utskottet har jag varit med om detta mjukare skrivsätt. För min del yrkar jag, herr greve och talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ökning av statsbidraget till kostnaderna för lantmåteriförrättningar, bifölls vad utskottets i detta utlåtande hemställt.

*Anhållan att
få framställa
interpellation
angående under-
handlingar
om införsel av
spannmål
m. m.*

Ordet lämnades nu till

Herr Clason, som yttrade: Enligt under den senaste tiden offentliggjorda uppgifter kan man icke med visshet påräkna, att de tillgångar på spannmål och fodermedel, som vi för närvarande äga, äro tillräckliga för att med bibehållna ransoner kunna säkerställa vårt behov av dessa varor, till dess årets skörd kommer i marknaden. Möjligheterna till tillförsel utifrån måste under sådana förhållanden allsidigt undersökas. Men hänsyn härtill påkalla de avtal, som redan avslutits mellan centralmakterna och deras grannar i öster, eller om vilka långt gångna förhandlingar pågå, synnerlig uppmärksamhet, eftersom de öppna utsikter till att spannmål och fodermedel från Ukraina och eventuellt Rumänien kunna komma i marknaden. Tillförsel från sådant håll bör hos oss så mycket hellre komma i beaktande, som tillförselvägarna icke gå över spärrade och av faror fyllda hav.

På grund härav anhåller jag om kammarens medgivande att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande spörsmål:

1:o) Hava förhandlingar inlett för att tillförsäkra Sverige spannmål och fodermedel från länder i sydöstra Europa, därifrån dessa varor synas kunna transporteras till oss utan någon särskild risk?

2:o) Om så är fallet, huru långt hava dessa förhandlingar fortgått och vilka utsikter hava med anledning därav yppat sig att från sådant håll erhålla ökning i våra nuvarande spannmåls- och fodermedeltillgångar?

*Anhållan att få framställa interpellation angående underhandlingar om införsel av spannmål m. m.
(Forts.)*

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 112, angående personligt tillfälligt lönetillägg åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar;

nr 132, angående tillstånd för två befattningshavare i civildepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 133, angående resebidrag till vissa patienter vid radiumhemmet i Stockholm.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 122, med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt och dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst.

Föredrogos Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 130, angående provtaxering under år 1918 för beräkning av kommunal skattskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i vissa förslag till omläggning av det kommunala beskattingsväsendet;

nr 135, med förslag till lag om fattigvården m. m.; och

nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen m. m.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 131, angående försäljning till Juckasjärvi socken samt Juckasjärvi församling och Vittangi kapellförsamling av vissa kronan tillhöriga områden i Kiruna municipalsamhälle, hänvisades denna proposition till jordbruksutskottet.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 60, i anledning av väckt motion om ändring av § 24 i kungl. förordningen om landsting den 21 mars 1862; och

nr 61, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående rätt för kommuner att tilldela innehavare av kommunala förtroendeuppdrag ersättning i vissa hänseenden.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för förste kanslisekreteraren i lantförsvarsdepartementet Gunnar August Åkerman att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER;

nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i deklARATIONSFÖRMULÄRET nr 1 A för uppgifter till ledning vid taxering; och

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i förordningen om krigskonjunkterskatt;

lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna; samt

nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen; ävensom

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionerade båtsmän och mariusoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare jämte en i ärendet väckt motion;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 7, i anledning av framställningar om krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 8, i fråga om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 9, i fråga om krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare, som varit anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 10, i anledning av väckt motion angående krigstidsbidrag och

krigstidshjälp åt prästmän, anställda för religionsvård utrikes åt svenska sjömän m. fl.;

nr 11, i anledning av väckta motioner angående krigstidshjälp åt lärarpersonalen vid statsunderstödda privatläroverk; samt

nr 12, i anledning av väckt motion angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt distriktsveterinärer m. fl.

Justerades tolv protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-
marens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.

Rättelse.

I första kammarens protokoll den 6 mars 1918 å sid. 43 rad 11
nedifrån

står: »85,400 kronor» och »24,750,
skall vara: »85,150 kronor» och »24,500.

Tisdagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Ordet lämnades på begäran till

herr Trygger, som yttrade: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber få hemställa, att kammaren måtte ingå till andra kammaren med förslag om tillsättande av ett särskilt utskott, bestående av 16 ledamöter, 8 ifrån vardera kammaren, att behandla ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 135, med förslag till lag om fattigvården m. m., och nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Vad herr Trygger sålunda hemställt bifölls.

Protokollsutdrag härom justerades och avsändes till andra kammaren.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 130, angående provtaxering under år 1918 för beräkning av kommunal skattskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i vissa förslag till omläggning av det kommunala beskattningsväsendet, hänvisades propositionen, i vad den rörde förslag till förordning om provtaxering, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga propositioner nr 135, med förslag till lag om fattigvården m. m., och nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen m. m.,

beslöt kammaren att, därest i anledning av väckt förslag ett särskilt utskott komme att tillsättas för ifrågavarande propositioners behandling, desamma skulle överlämnas till detta särskilda

utskott, men att eljest propositionerna skulle hänvisas till lagutskottet.

Vid föredragning av herr *Clasons* anhållan att få till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa en interpellation angående underhandlingar om införsel av spannmål m. m., blev det begärda tillståndet av kammaren lämnat.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 25, bevillningsutskottets betänkanden nr 15—17, lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20 samt särskilda utskottets utlåtanden nr 3—12.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 134, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m.;

nr 137, angående gäldandet av vissa å krigstjänstgöringstid belöpande pensionsavgifter för armén tillhörande personal;

nr 141, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

nr 146, angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring; och

nr 147, angående leverans av oljor till marinen.

Herr *Frändén*, som nu på begäran erhöi ordet, anförde: Det torde vara allmänt bekant, hurusom bränslekommissionen genom stora avlöningar och på annat sätt dragit till sig betydande arbetskrafter för att genomföra de av densamma igångsatta skogsavverkningarna. Därigenom ha särskilt jordbruket och trävaruindustrien blivit i synnerligen hög grad lidande. Därom skulle dock icke varit mycket att säga, för såvitt bränslekommissionens avverkningar hållit sig inom de gränser, som betingats av de mest oundgängliga behov. Emellertid har försports, att kommissionen redan drivit sin avverkning så långt, att den nu finner sig böra helt plötsligt inställa densamma och avskeda de från skilda håll i skogstrakterna sammanförda arbetarskarorna. Särskilt berättas det, att man skulle vara betänkt, att redan i medio av denna månad entlediga de skogsarbetare, som arbetat i de norrländska länen. Dessa lära utgöra ett antal av mer än sextusen, vilka således på en gång skulle bliva sysslolösa och utan möjlighet att erhalla annat arbete.

*Interpellation
angående
bränslekom-
missionens
vedavverk-
ningar.*

Såväl flottning som jordbruk, vari de eljest skulle kunna användas, äro ur stånd att ge dessa arbetare något arbete förrän

Interpellation
angående
bränslekom-
missionens
redovet-
ningar.
(Forts.)

efter en fem à sex veckor. Under tiden skulle de följaktligen vara utan medel att försörja sig, ty efter all sannolikhet hava de icke i någon avsevärd grad lagt upp några besparingar.

Vilken olägenhet det för den fasta befolkningen på orterna skulle medföra, att dessa arbetarskaror, som utan tvivel i sig innesluta en del till sin beskaffenhet mindre förtroendeingivande element, lämnades sysslösa utan arbetstillfälle och försörjningsmöjlighet, torde för en var vara uppenbart. Man kan med skäl befara, att dessa disciplinlösa skaror skulle komma att utgöra en verklig fara för den allmänna säkerheten och ordningen på orter, där de äro koncentrerade.

Detta är något, som bränslekommissionen lika väl som andra arbetsgivare haft skyldighet att i tid beakta. Även om bränslekommissionen förut begått det felet att alltför mycket forcera sina avverkningar, bör densamma ej till detta förbiseende lägga det ytterligare felet att genom massentledigande äventyra den allmänna säkerheten i landet. Att så ej sker, är ett statsintresse, som förvisso under denna orosfyllda tid är viktigare än den ytterligare förlust, som staten möjligen skulle lida genom att låta avverkningarna fortgå till en tidpunkt, då de anställda arbetarna kunna få annan sysselsättning.

På grund av vad jag nu anfört, får jag anhålla om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande interpellation:

Är det möjligt, att bränslekommissionen äger regeringens medgivande att helt plötsligt inställa sina skogsavverkningar och entlediga av densamma anställda arbetare vid en tidpunkt, då möjlighet ännu icke finnes för dessa att erhålla annat arbete och därigenom förvärva sitt livsuppehälle?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 243, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om införande årligen i riksdagstrycket av förteckning å riksdagens ledamöter; och

nr 244, med delgivning av andra kammarens beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av större överskådlighet och ordning beträffande Svensk författnings-samling.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 134, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m., blev denna proposition på begäran bordlagd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 137, angående gäldandet av vissa å krigstjänstgöringstid belöpande pensionsavgifter för armén tillhörande personal;

nr 146, angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring; och

nr 147, angående leverans av oljor till marinen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 141, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m., ävensom 10 i ämnet väckta motioner;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en odlingsorganisation jämte 7 i ämnet väckta motioner; samt

nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om möjliggörande av avsöndringar från utarrenderad kronojord för bildande av egna hem under löpande arrendetid.

Justerades ytterligare sex protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 6 och den 8 innevarande månad.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,33 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
